

**НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ВП НУБіП України
"Немішаївський агротехнічний коледж"**

Циклова комісія суспільно-гуманітарних дисциплін

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

**„Використання творчого потенціалу
студентів у патріотичному вихованні”**

**З досвіду організації
позааудиторної роботи**

НЕМІШАЄВЕ 2014

Укладачі: Сивура М.Г., викладач суспільних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист ВП НУБіП України «Немішаївський агротехнічний коледж»

Костюченко К.М., викладач суспільних дисциплін, спеціаліст I категорії ВП НУБіП України «Немішаївський агротехнічний коледж»

Рецензент: Мазуренко Н.Я., викладач української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист ВП НУБіП України «Немішаївський агротехнічний коледж»

До методичної розробки «Використання творчого потенціалу студентів у патріотичному вихованні» входять сценарії виховних годин до Дня партизанської слави «Ніна Сосніна – патріот Бородянщини», до 70-річчя визволення Києва, до 80-річчя Голодомору в Україні 1932-1933 рр. «Запали свічку», інформаційне повідомлення до 305-річчя Батуринської трагедії, до 105 річниці Соборності України «Співаємо славу тій події і тепер».

Яскравим доповненням до сценаріїв виховних годин є презентації.

Викладачі пропонують цикл сценаріїв виховних годин з патріотичного виховання студентської молоді. Ці тематичні виховні години дають можливість формувати національну свідомість, національні почуття, моральні якості особистості, почуття патріотизму, толерантність, повагу до здобутків, перемог та трагічних сторінок українського народу, сприяють формуванню людської гідності, єдності українського народу в розбудові демократичної держави та утвердженню ідеалів демократії.

Розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії суспільно-гуманітарних дисциплін
Протокол № 26 від «24» лютого 2014 р.
Голова циклової комісії:

_____ Н.І. Костюк

РЕЦЕНЗІЯ

На методичну розробку „Використання творчого потенціалу студентів у патріотичному вихованні” З досвіду організації позааудиторної роботи для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти.

Викладачі суспільних дисциплін Немішаївського агротехнічного коледжу Костюченко К.М., Сивура М.Г. пропонують сценарії та презентації виховних годин до Дня партизанської слави «Ніна Сосніна – патріот Бородянщини», до 70-річчя визволення Києва, до 80-річчя Голодомору в Україні 1932-1933 рр. «Запали свічку», інформаційне повідомлення до 305-річчя Батуринської трагедії, до 105 річниці Соборності України «Співаємо славу тій події і тепер». Ці теми трагічної історії волелюбного українського народу завжди актуальні.

Такі тематичні виховні години сприяють патріотичному вихованню молоді, розвитку національних почуттів, формують національну свідомість. Тексти виховних годин емоційно підсилюють слайди презентацій, демонстрація яких супроводжується музикою, піснями, показом уривків з фільмів.

Виховна година «Запали свічку» присвячена найтрагічнішій події історії України ХХ ст. У ній подається актуальний дослідницько-пошуковий матеріал про родину Тарасенків, члени якої були свідками страшних років Голодомору. У сценарії використані авторські вірші студентів Немішаївського агротехнічного коледжу про Голодомор та Тарасенко Г.І.

Позааудиторні заходи з історії України прищеплюють любов, викликають повагу до українського народу, який пережив тяжкі роки Голодоморів та війни, зміг у нелегкій боротьбі відродитись, здобути незалежну державу і зараз будує нову правову, європейську, демократичну державу.

Матеріал рекомендується викладачам, студентам ВНЗ I-II рівня акредитації, школярам загальноосвітніх навчально-виховних закладів для підготовки тематичних виховних годин.

Рецензент _____ Мазуренко Н.Я., викладач української мови та літератури, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист ВП НУБіП України «Немішаївський агротехнічний коледж»

ЗМІСТ

1.	Вступ	4
2.	Сценарій та презентація виховних годин до Дня партизанської слави «Ніна Сосніна – патріот Бородянщини»	7
3.	Сценарій та презентація виховної години до 70-річчя визволення Києва	17
4.	Сценарій та презентація виховної години до 305-річчя батуринської трагедії	24
5.	Сценарій та презентація виховної години до 80-річчя Голодомору в Україні 1932-1933 рр. «Запали свічку»	29
6.	Сценарій та презентація виховної години до 105 річниці Соборності України «Співаємо славу тій події і тепер»	38
7.	Список використаних джерел	48

Вступ

«Тільки людина, особисто зацікавлена долею Вітчизни, по-справжньому розкривається як особистість, по-справжньому дорожить своєю честю, гордістю сім'ї, свого народу, імені»

В.Сухомлинський

Наш час вимагає відродження і розвитку української національної системи освіти і виховання.

Сучасне виховання молоді повинно набувати все глибшого національного змісту і характеру, творчо використовувати сторінки нашої історії. Молоді потрібно не тільки оволодіти системою наукових знань, а, в першу чергу, цілісною національною культурою, духовністю.

У сім'ї, в навчальних закладах зобов'язані усвідомлювати, що в процесі виховання кожної людини повинні застосовуватися вітчизняні пізнавально-виховні традиції. Ідеї та міфологію як найдавніших українців, трипільської культури, досягнення культури України-Русі, козацької доби, багатющий потенціал фольклору, класичної професійної культури рідного народу, його наукових досягнень – такі духовні цінності й надбання повинне здобувати підростаюче покоління в процесі навчання і виховання.

Ця проблема є дуже актуальною.

У роки незалежної України постала проблема історичної ваги - творчо відродити українське національно-патріотичне виховання і водночас піднести його на сучасний рівень наукового і культурного розвитку.

Українська педагогіка повинна за своїм змістом і напрямками гармонійно поєднувати могутню культуру, історію, духовність, сучасне і майбутнє нашої нації і держави. Вона покликана стверджувати в серцях і душах, в реальних справах, у діяльності і поведінці кожного студента культурно-духовні традиції та цінності рідного народу, досягнення світової цивілізації.

Серед найважливіших завдань навчально-виховного процесу є патріотичне виховання, здійснення якого покладено на викладачів, вихователів, відданих своїй справі. У процесі виховання, самовиховання і самовдосконалення, відповідно до вікових особливостей повинна постійно підвищуватись патріотично наснажена суспільна активність особи.

Патріотизм - це любов до своєї батьківщини, відданість своєму народу, гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, продовжити примноження його загальнолюдських і національних морально-духовних цінностей. Патріотизм проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне і що любить особистість. Виховання патріотичної свідомості, почуттів і переконань неможливо відокремити від складного цілісного процесу формування особистості.

Джерелами патріотичного виховання є рідне слово, колискова пісня, культ Матері та Батька, рідна оселя, садиба, Батьківщина, героїчне минуле народу, життєдіяльність історичних постатей народу (політичних діячів, вчених, письменників, діячів мистецтва і культури), конкретна діяльність особистості щодо матеріального та культурного збагачення своєї країни.

Формування громадянина - патріота України, підготовленого до життя, з високою національною свідомістю, виховання громадян, які здатні побудувати громадянське суспільство, в основу якого були б закладені та постійно втілювалися б демократія, толерантність та повага до прав людини, набуває сьогодні особливого значення. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, що в моєму коледжі, селі, місті, країні все мене стосується, все залежить від мене.

Патріотичне виховання здійснюється як на заняттях, так і під час позааудиторної роботи.

Патріотичне виховання - це формування патріотичних почуттів, виховання готовності до захисту Батьківщини, воно покликане спонукати до фізичного вдосконалення, вивчення бойових традицій українського народу.

Шляхами реалізації громадянсько-патріотичного виховання у позааудиторній роботі є, насамперед, тематичні тижні військово-патріотичного виховання (щорічно проходять у жовтні, травні), тижні правових знань (грудень) та різні виховні години, конкурси, змагання, уроки мужності, години пам'яті, які прищеплюють любов до Батьківщини.

У вересні до Дня партизанської слави щорічно проходять спортивні змагання та екскурсії до Національного музею Великої Вітчизняної війни та в с. Раска (спалену фашистами в 1943 р. в Бородянському районі). До Дня Збройних сил України та Дня захисника Вітчизни - військово-спортивні змагання юнаків. Велику роль у патріотичному вихованні студентів відіграють екскурсії та походи місцями бойової слави. Козацькі традиції стають ближчими під час віртуальних екскурсій до історико-культурного комплексу острова Хортиця.

В арсеналі діяльності з патріотичного виховання підрастаючого покоління є багато засобів і методів впливу. Однак головне — це включення кожної особистості в конкретну діяльність з творення й примноження багатства і краси своєї Вітчизни.

Багатогранну роботу у цьому напрямку проводять викладачі історії Сивура М.Г Костюченко К.М. Так ними були проведені захоплюючі виховні години для студентів груп I-II курсів, найактивніші з яких взяли активну участь у підготовці та проведенні заходів: до Дня партизанської слави «Ніна Сосніна – патріот Бородянщини», до 70-річчя визволення Києва, до 80-річчя Голодомору в Україні 1932-1933 рр. «Запали свічку», інформаційне повідомлення до 305-річчя Батуринської трагедії, до 105 річниці Соборності України «Співаємо славу тій події і тепер».

У сценаріях виховних годин використані твори українських письменників, історичні факти та події, портрети історичних осіб, місцевий краєзнавчий матеріал. Вдало поєднані вони з демонстрацією слайдів презентацій.

Під впливом цих заходів у студентів формувалися активна життєва позиція, переконання та ідеали, вони вчилися визначати моральні цінності. Емоційна наснага, моральна оцінка подій в Україні – це пріоритетне завдання патріотичного виховання молоді.

Ми, викладачі, повинні пам'ятати неспростовану істину: перемогу в житті здобуває не сила рук і навіть не сила розуму, а сила духу. Найвищих вершин розум особи досягає тоді, коли в ній сформована сила духу. Розум, незігрітий серцем,

інтелект, байдужий до долі народу, нації, Батьківщини, перетворюється на соціально-індиферентну силу, а то і на небезпеку, загрозу.

Історія переконливо вчить про те, що вагомі результати у вихованні молоді досягаються тоді, коли в ньому домінують найвищі моральні цінності – любов до Бога, Батьківщини і рідного народу, на жаль, не всі громадяни України повністю усвідомлюють це.

Головною метою проведення виховних годин з історії України є виховання людини, особистості, громадянина, який повинен бути патріотом своєї Вітчизни. Ця мета веде молоду людину через осягнення цінностей свого народу, своєї нації, своєї країни, Батьківщини до осягнення загальнолюдських цінностей; через розвиток почуття громадянськості до відчуття планетарної співпричетності.

Після проголошення незалежності України у цьому питанні були певні труднощі, тому що у вихованні патріотизму були зовсім інші пріоритети та ідеали.

Більш як за 20 років у нас виросло молоде покоління, вільне від стереотипів радянської системи. Саме воно вчить історію своєї Вітчизни, її трагічне і героїчне, невдачі та перемоги.

Важливу роль у формуванні любові до своєї землі, народу відіграє поєднання занять з історії України та тематичних виховних годин.

Викладачі Сивура М.Г. та Костюченко К.М. проводять значну виховну роботу у Немішаївському агротехнічному коледжі. Ними були проведені виховні години до Дня партизанської слави, до 70-річчя визволення Києва від німецько-фашистських загарбників, до 80-річчя Голодомору 1932-1933 рр. в Україні, до Дня Соборності України.

До проведення виховних годин викладачі залучали студентів I-II курсів, які вивчають історію України, спрямовували зусилля їх на формування позитивного, стійкого переконання, створюючи емоційно-позитивну атмосферу в групі, прагнули допомогти молоді не розчаровуватись. Таким чином у студентів виховується відповідальність перед викладачем, групою, відділенням за свої успіхи і успіхи друзів, задоволення від своїх досягнень.

Виховна година «Ніна Сосніна – патріот Бородянщини»

(До дня партизанської слави)

Мета: формування патріотичних рис особистості на героїчних традиціях рідного краю; виховувати почуття гуманності, поваги й шанобливого ставлення до людей, до минулого свого народу.

Обладнання: виставка книг, фотовиставка, мультимедійна презентація.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Ведуча - вступне слово.

Час все більше і більше віддаляє нас від подій минувшини, коли квітуча українська земля стала ареною великої битви з ворогом, коли лінія оборони життя пройшла через серця і долю кожного співвітчизника.

Пам'ять повертає нас осінь 1943 року, коли радянські війська на 750-кілометровому фронті вийшли до Дніпра, і 6 листопада 1943 року столиця України була очищена від ворога.

Через шість діб після звільнення Києва 1-й Український фронт вийшов на рубіж Чорнобиль - Малин - Житомир - Фастів - Трипілля.

807 днів знаходився Бородянський район у фашистській окупації. Криваві сліди насильства залишили фашисти на його землі. За час окупації гітлерівські варвари насильно відправили до Німеччини в рабство більше тисячі юнаків та дівчат району, зруйнували станції Тетерів та Бородянка; три склозаводи - в Бабинцях, Пісківці, Мирчі; три лісопильних заводи, спалили шість шкіл, нанесли збитків колгоспним будівлям.

У Бородянці та Мирчі було заживо спалено 60 сімей.

Всім нам відома трагедія села Раска. У роки фашистської окупації багато його мешканців діяли в партизанському загоні. 11 квітня 1943 року (доречі на Великдень) фашистські карателі, оточивши село, зігнали всіх його жителів - жінок, старих та дітей - на сільське кладовище. Там приречених примусили викопати яму і після коротких знущань закидали гранатами... Цього дня загинуло майже 600 ращан, а саме село було повністю спалене.

За час війни загинуло і пропало безвісти 3843 жителі Бородянщини. Практично немає жодної родини, яку б не опалило полум'я війни, яка б не зазнала втрат рідних та близьких.

Самовіддано боролися проти гітлерівських загарбників патріоти нашого району - підпільники та партизани. Організаторами і керівниками їх були у Тетереві - Микола Маркович Польовий, Євген Федорович Шамрай, сім'я Сосніних, Микола Амбросійович та Петро Амбросійович Марченки, Микола Петрович Шевченко. Багатьох із них закатували і розстріляли фашисти.

Активними бойовими діями і диверсіями проти фашистів прославили себе бородянські партизанські загони та групи, які очолювали Петро Петрович Данилюк, Дмитро Максимович Литвиненко, Іван Павлович Бузовецький, Григорій Степанович Куцан та інші.

Під час бойових операцій партизани Бородянщини знищили 720 гітлерівців,

пустили під укіс 14 залізничних ешелонів, звільнили 1650 жителів району, яких мали відправити на каторгу в Німеччину, здійснили ряд інших операцій.

6 листопада 1943 року розпочалося звільнення Бородянщини 111-им гвардійським кавалерійським корпусом під командуванням генерала В.К.Баранова. Бійці корпусу, переборюючи опір ворога, ввечері вийшли на рубіж Клавдієве - Немішаєве, звільнивши села Луб'янку, Нову Греблю, Микуличі, Козинці. А 8-го листопада 1943 року 231-й гвардійський стрілецький полк під командуванням Героя Радянського Союзу, полковника Михайла Семеновича Борисова звільнили Бородянку.

Таким чином, після 807-денної фашистської окупації Бородянський район був повністю звільнений.

Україну можна вважати епіцентром другої світової війни. Адже по рідній землі вогненний смерч війни прокотився двічі, спотворивши її колючим дротом 280-ти концтаборів, згарищами Корюківщини, Кортелісів та нашої Раски, та ще 350 сіл безжалісно спалених разом із мешканцями.

Вклоняємось низько і гордимось ратними подвигами, стійкістю, мужністю, які увічнюють безсмертя .

2-й: Давно вже минули ті дні,
І біль вже не ятрить так рани.
Та чути відлуння війни:
Доносять його ветерани.
І в пам'яті їх, як тавро,
Засіли слова Левітана. „Війна!”
Стрепенулась земля,
Гармати збудили світанок.
А в матері серце болить:
Сини не вернулись з походу,
Життям молодим заплатили вони
За мир і за долю народу

3-й: 22 липня 1941 року фашисти увірвалися у м.Малин Житомирської області, де жила сім'я Сосніних.

Це була по-справжньому висококультурна, інтелігентна сім'я. Незвичайною людиною був батько Ніни - Іван Іванович Соснін. Родом він був із Сибіру - суворої, холодної землі, де виростають мужні люди. Вже дорослим чоловіком він попав у Київ. Тут він поступив на медичний факультет Київського університету і закінчив його з відзнакою. Як кращого студента його залишили в Києві. Йому обіцяли блискуче майбутнє, а він все круто змінив, ставши простим і скромним сільським лікарем. Чому? Тому, що головним в житті І.І.Сосніна було виконання свого громадянського обов'язку. Разом із дружиною Ларисою Іванівною, медсестрою за спеціальністю, він добровільно поїхав працювати до Малина. Забезпечене життя у великому місті Соснін не задумуючись приніс у жертву обов'язку перед людьми, перед своїм народом. Коли в далекому, глухому селі Кухарі від сипняка померла жінка-лікар, Соснін попросив призначити його на її місце. В Кухарях він заснував невелику лікарню. Там в 1923 - 25 роках народилися Ніна й Валентин. Потім сім'я Сосніних переїхала в Тетерів, де Іван Іванович теж заснував лікарню.

Війна застала сім'ю Сосніних в Малині. Після відбою першого бомбардування в Малині, І.І.Соснін, взявши свій портфель з інструментами, пішов на станцію, де

ще було чути вибухи. Та Лариса Іванівна не стала його стримувати. Вона знала його вислів: „Кожен повинен виконувати свій обов'язок". І він виконував його не жаліючи себе, не рахуючись ні зі своїм здоров'ям, ні з небезпекою. Коли Іван Іванович дізнався, що в гетто багато хворих, які залишились без допомоги, він взяв запас бинтів та медикаментів і пішов у гетто, не дивлячись на попередження німецького офіцера: „Зайти можна, але звідти живими не виходять". Мабуть спокійна сміливість лікаря викликала повагу у німців - його випустили з гетто.

Коли в Малині було створено підпілля, вся сім'я Сосніних увійшла до складу організації. Будиночок Сосніних став однією з головних конспіративних квартир підпілля. Лариса Іванівна ховала принесені листівки, по завданню Ніни відвозила їх в села. Лікар Соснін так і виконував свій обов'язок, але вже тепер не тільки як лікар, але й як підпільник. Він надавав допомогу радянським бійцям, які виходили з оточення, втікаючим військовополоненим, партизанам. У 1942 році німці почали вивозити молодь на роботу до Німеччини. Іван Іванович був одним із членів лікарської комісії. На медоглядах він робив усе, щоб звільнити як можна більше молодих людей від німецької мобілізації. Вечорами він проводив медичні семінари. Іван Іванович пояснював Ніні та її друзям, як викликати легке захворювання або тимчасову травму, яка дає можливість отримати звільнення від поїздки до Німеччини. Так виконував свій громадянський обов'язок І.І.Соснін. Загинув він на посту при виконанні обов'язку лікаря.

4-й: - Павло Андрійович ТАРАСКІН. ЯКУ РОЛЬ ВІН ВІДІГРАВ У ОРГАНІЗАЦІЇ МАЛИНСЬКОГО ПІДПІЛЛЯ?

Павло Андрійович Тараскін - старший лейтенант Червоної Армії, керівник підпілля в Малині. Він приймав участь у перших боях, де і попав у полон. Але йому вдалося втекти з табору й добратись до Малина. Тут він влаштувався техніком на радіовузлі і зразу почав діяти - створювати підпілля. Незабаром він створив групу, яка стала ядром майбутнього підпілля і з одностайного схвалення своїх товаришів прийняв на себе керування. Як і молодіжна група Ніни Сосніної, вони почали з антифашистських лозунгів та листівок із зведеннями Радінформбюро. На радіовузлі Тараскіну вдалося надійно заховати радіоприймач, по якому постійно слухали Москву. Обережно, уважно приглядаючись до кожного, Тараскін залучав все нових людей до підпілля. Він вимагав строгої конспірації. Підпільники були розділені на п'ятірки, і тільки керівник такої п'ятірки мав право підтримувати зв'язок з Тараскіним та Ніною, яка була секретарем підпільного райкому комсомолу.

Незабаром прогрімів перший вибух на залізниці - це підпільники почали диверсійну роботу. З'явилися перші групи підпільників в селах. Та в самий розгар їхньої небезпечної роботи підпіллям був нанесений страшний удар. Зрадник Лозюка видав підпілля. Заарештували Тараскіна і всіх, хто часто з ним зустрічався, кого знав Лозюка. Загибель Павла Андрійовича всім'я Сосніних переживала, як втрату найближчої і дорогої людини. Павла Андрійовича і його товаришів розстріляли, але нових арештів не було. Це означало, що ніхто із страчених не видав таємниці, не дивлячись на тортури і побої.

5-й ПРО ПІДПІЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ НІНИ СОСНІНОЇ

Ніна Сосніна. Яка вона? її не назвеш красунею - звичайна дівчина. Вона безумовно гарна собою - дві пишних важких коси, великі карі очі, сумні й мрійливі. її захоплення: вірші, акварель, вишивання й музика. Улюблені її книги: „Овод" Войнич та „Як гартувалася сталь" Островського. До війни разом з братом Валентином грала в шкільному драмгуртку. Вона збиралась стати юристом і захищати людей від несправедливості, а інколи й від смерті. Що ж, вона це робила. Тільки за інших обставин та іншими засобами.

В один з вечорів 1942 року, коли в будинку Сосніних Сосніних зібралася молодь, хтось запитав: „Що тепер робити?". Ніхто не чекав, що маленька, мрійлива, поетична Ніна перша скаже: „Боротися!". На питання: „Як?", Ніна відповіла таким чином - на альбомному великими літерами написала: „СМЕРТЬ НІМЕЦЬКИМ ОКУПАНТАМ!". А на ранок цей лозунг був знайдений на будинку поліції. Так почала боротьбу малинська молодь.

Несподівано для самої себе Ніна стала керівником малинської підпільної групи. Що вони робили? Розклеювали антифашистські лозунги, розповсюджували переписані зведення Інформбюро, збирали в лісі зброю, а вночі переносили її в місто і ховали в очікуванні того дня, коли вона знадобиться.

Ставши секретарем підпільного райкому комсомолу Ніна Сосніна разом з Тараскіним розширили підпільну мережу району. В багатьох селах вона створила патріотичні групи.

Навесні 1942 року Ніна часто стала відлучатися з дому вона шукала партизан. Встановити зв'язок з бойовими загонами - таким було першочергове завдання підпільників. Пошукам партизан Ніна віддавала весь свій вільний час. Ходити треба було ночами. Товариші дивувались витримці цієї на вид слабенької, тендітної дівчини та її сміливості, з якою вона ходила ночами по глухих лісах і дорогах. Коли її питали, чому вона не боїться, Ніна показувала свій маленький браунінг, який не дасть їй живою потрапити до рук фашистів. Вона обходила майже весь район, знала в обличчя кожного зв'язківця, кожного сільського підпільника. У неї в руках були тепер всі нитки їх таємної організації. Нарешті, після довгих наполегливих пошуків, Ніні й головному зв'язківцю малинських підпільників С.І.Недошківському вдалося знайти партизан.

Після загибелі Тараскіна тягар керівництва всього підпілля ліг на плечі Ніни. Тепер їй треба все вирішувати самій - і за себе і за всіх. Слово цієї 18-річної дівчини не тільки для молоді, але й для кожного члена підпілля було таким авторитетним, як і наказ Тараскіна.

Через півтора року на одному з засідань Малинського райкому бойовий партизан, комісар загону Олександр Богданов скаже: „Можливо ви вважаєте, що нам, комуністам, повинно бути соромно, що в 1943 році нами керувала 19-річна дівчина. Але це була незвичайна дівчина, смілива, відважна, і ми йшли за нею і робили так, як вона веліла. І якщо хочете знати, я пишаюсь тим, що вона нами керувала."

Після загибелі Тараскіна пройшло лише три місяці, а підпілля не тільки оговталось від цієї втрати, а й набрало нової сили. До літа 1942 року в районі активно діяли близько півсотні підпільників. Ніна перетворила Малинськау організацію в стійкий тил партизан. Підпільники і лісові загони діяли тепер по єдиному плану. Ніна встановила міцні зв'язки з багатьма партизанськими загонами.

В загоні ім. Кутузова, яким керував М.В.Воїнов, придумали їй ніжну партизанську кличку „Ластівка“, яка стала відомою у всіх навколишніх лісах. Ніна не тільки приносила в загони відомості, зібрані підпільною розвідкою, не тільки організовувала постачання в ліс зброї, боєприпасів, продуктів та медикаментів, домовлялась про спільні операції, але й сама часто ходила з партизанами в бій. Вона приймала участь в диверсіях на залізницях, в нападах на німецькі гарнізони, в сутичках з карателями, діючи пістолетом, гранатами, автоматом, як рядовий боєць. Одного разу 18 партизан групи Яковлева разом з Ніною були оточені двома сотнями карателів. Вона кинулась вперед і повела за собою товаришів, гранатами проклала шлях через вороже кільце.

Восени 1943 року партизана разом з підпільниками вирішили захопити на декілька днів залізничну станцію Малин і саме місто. За цей час вони розраховували вивести із строю всі військові і залізничні об'єкти, знищити запаси снарядів, роздати населенню продукти й розправитись із зрадниками. Підпільники Малина повинні були піти разом із партизанами. Перед операцією Ніна обійшла всі загони. В Кутузівському загоні їй прийшлося прийняти участь в бою з карателями. В цьому бою був серйозно поранений партизан Федір Зінченко. Ніна доставила його на явочну квартиру до Є.Ф.Дорошок. Туди прийшов Соснін. Операція була в самому розпалі, коли під'їхали німці на грузовиках і оточили будинок. В двері заколотили важкими прикладами: „Виходьте! Здавайтесь!“ - крикнув поліцай. Але у відповідь вдарила кулеметна черга. Офіцер і один солдат впали на ганку. Інші кинулись через вулицю, залягли й почали обстрілювати будинок з автоматів. З будинку бив ручний кулемет. Коли кулемет замовк, німці зробили спробу підійти до будинку з іншого боку. Тільки атакуючий ланцюг з'явився на відкритому місці, з будинку вдарила кулеметна черга. Впали три солдати. Інші втекли. Це повторювалось багато разів. Атакуючих було 70 чоловік. Але німці не змогли взяти дочку і батька живими. Іван Іванович не вмів стріляти. Ніна перебігала з місця на місце, сама встигала відбивати атаки з усіх сторін. Вже декілька годин безрезультатно продовжувався нелегкий бій. І тоді німці вирішили підпалити будинок, сподіваючись, що вони здадуться. Полум'я охопило будинок з усіх сторін, стрільба припинилась. Німці зробили останню спробу. Але у відповідь полетіла граната і розірвалась у самій гущі зеленого натовпу. Полум'я над будинком встало суцільним стовпом. В кімнаті виблискували язики полум'я. Порив вітру за мить зірвав щільну димову пелену і тоді всі, хто був на вулиці, побачили в полум'ї, серед червоних язиків дві фігури, які стояли, обнявшись - чоловіка, який міцно пригорнув до себе дівчинку з піднятим до нього обличчям. Плаття на дівчині горіло. В наступний момент стеля впала. В небо здійнявся високий стовп полум'я і палаючих іскор.

6-й Хоча боялась крові й не могла Колись
було і глянути на рану.
Та, зціпивши до болю білі зуби.
Тоненька і хистка, немов тростинка
Вона була у батька асистентом.
Сестрою, помічницею...
В мовчанні Вони взялись до діла.
Кип'ятити Вона укинула стальне начиння.

Він рани взявся обмивати.
Враз Хтось у тяжку віконницю постукав (не так, не свій)...
«Стривай
Не відчиняй!»
До ранку тихого, блілого дня
Стріляли із ручного кулемета.
Гранатами вергали ворогів.
А як проглянув досвіток скупий —
Червоні язики з'явилися
І поповзли по стінах... «Відчини!»
«Прокляті будьте, гади! Смерть фашизму!»
Коли у домі стеля завалилась.
Коли огонь будівлю охопив.
Коли чекали німці передсмертних
Благальних криків з полумені й диму.
Вони щораз гукали: «Смерть фашизму!»
Так смерть у ніч зимову прийняли Іван Іванович, районний лікар.
Його дочка, тоненька, як тростинка,
І невідомий партизан. Росте
На пагорбі маленькому землі Серед могил загиблих партизанів
Барвінок голубий: його Лариса Іванівна в печалі посадила.
А ще чиїсь незнані добрі руки
Кладуть квітки на пагорб той малий,
І на піску сліди дитячих ніг
Змиває дощ, але ніяк не змиє.

7-й: НЕСКОРЕНА

Ой, тужно голубка
У небі воркує.
Ой, хто ж це так синьо
Льонами сумує?
Ой, чий же то голос
Полинув житами?
Немов рідна донька говорить
до мами...
- Матусю рідненька, навіщо родила?
Ой, рани пекучі
А доля зрадлива.
В огні не згоріли
Ми з рідним татусем ...
У небо злетіли,
Мов дикії гуси.
Ой, чий же то голос
Полинув житами?
Немов колосочки
Зайшлися сльозами... „
Голубонько - доню
моя сизокрила

ти ж рідну Вітчизну
собою закрила.
Бо рідна Вітчизна-
То батько і мати
Повік вона буде
Тебе пам'ятати.
Тужливо голубка
У небі воркує.
Ой, хто ж це так синьо
Льонами сумує?

1-й: Брат Ніни Сосніної Валентин Соснін згадує:

„...21 червня 1941 року Ніна декламувала поему Т.Г.Шевченка „Катерина”. Поруч із нею був наш батько, Іван Іванович Соснін. Поцілувавши її в голову, сказав: „Розумнице ти моя!” Він дуже любив Ніну.

- Хто міг подумати тоді, що вони будуть разом 31 серпня 1943 року, і батько побачить, як горить його улюблена дочка? Навіть у найстрашнішому сні не могло того наснитись!

Ніна для мене більше, ніж сестра. Вона людина, перед якою я схиляю голову. Вона для мене свята

Кажуть, що ти спалена

Ворогом в огні...

Дівчино із Малина,

Правда це, чи ні?

-Ні!

Я ішла дорогами

По святій землі.

З болями й тривогами

У смертельній млі.

Я ішла на ворога,

На фашиста йшла,

Заплатив він дорого

За навалу зла!

І відтоді грізною

Люттю клеочу,

І в безсмертя піснею

По землі лечу.

Кажуть, що ти спалена

Ворогом в огні...

Дівчино із Малина,

Це не правда, ні!

Ти в народі вславлена

Й вічна, як весна,

Дівчино із Малина,

-Ніно Сосніна!

2-й: Іменем Ніни в Україні названі 4 коледжа, 3 вулиці, 3 теплоходи, а в Києві є вулиця сім'ї Сосніних."

Стоїть, як справжня, як жива,
Смілива, мужня жінка,
В очах і смуток і журба,
І вічності іскринка.
Русяві дві коси роздуб
Могутній, сильний вітер,
Ніхто на світі не забув,
Згадають подвиг й діти.
Як скрізь ліси та крізь тумани
Не раз проходила вона,
Чекали її партизани,
Ховала ніч її сумна.
Тепер стоїть, хоч нерухома,
Хоч з бронзи зроблена вона,
Та, як завжди, трохи сувора,
Незрушна, гарна, як весна.
Тривожні, гарні ночі
Побачить можна в ній самій.
Листівки у руці дівочій,
Неспокій на чолі німий.
Вклоняються живі їй квіти,
За нею сльози ллє верба,
І осінь кожну береза,
її листками обсипа.
Листочки ті - землі дарунок,
Землі української журба
За те, що у часи криваві
її від горя вберегла.

3-й: Сергій Сергійович Смирнов написав документальну повість „Сім'я". Працюючи над цією книгою, він неодноразово приїздив у Тетерів, зустрічався з усіма, хто знав сім'ю Сосніних.

Дуже важко було висвітлювати всю правду підпільної боротьби, адже відомство Берії з недовірою ставилось до всіх, хто залишився на окупованій території. Під сумнівом були навіть замучені в гестапо і розстріляні.

Після того, як по телебаченню виступив С.Смирнов, розповідаючи про сім'ю Сосніних, тяжкохвора мама Ніни тихенько прошепотіла: „Тепер я можу вмирати."

9 травня 1965 року Лариса Іванівна і Валентин (брат Ніни) отримали телеграму про присвоєння Ніні Сосніній звання Героя Радянського Союзу.

4-й: ТЕТЕРІВСЬКІ ПІДПІЛЬНИКИ

З повісті „Сім'я" ми дізнались про тетерівську підпільну групу, яку очолював Микола Польовий.

Ще в перші роки війни Микола пішов у Армію. Потрапив в оточення, тікав з полону і повернувся в Тетерів. Він жив один у батьківському будинку. Це був дуже сміливий, рішучий чоловік. Валентин Соснін в пошуках партизан пішов до Польового. Він з відчиненими дверима слухав приймач і швидко записував на листочку паперу повідомлення Інформбюро. На столі лежали пістолет і гранати. На

зауваження: „Німці можуть знайти“, Микола відповів: „Я їхньої німецької влади не признаю, в мене є одна влада - радянська“. В цей день Валентин взяв від Польового радісне повідомлення - про розгром німців під Москвою. З тих пір Валентин регулярно приїжджав у Тетерів і отримував у Польового повідомлення Радінформбюро. Так продовжувалось до появи в Малині Тараскіна.

У Миколи Польового була бойова п'ятірка, для якої входили Коля Тужик, Валя Дикун, Ліда Котляревська, Валя Мельниченко. Вони не тільки приймали по радіо зведення з Москви, але й запасались зброєю та провели декілька диверсій на Тетерівському лісопильному заводі.

Діяв Польовий із своєю групою дуже активно, рішуче, інколи навіть зухвало. Микола послав Василя Дикуну служити в поліцію. Деякі хлопці вважали, що Микола цим зганьбив свою організацію. Але його підтримав Тараскін. Він пояснив, що підпільники повинні мати своїх людей скрізь, щоб знати про всі задуми ворога. Але влітку 1942 року Польового заарештували. Та він не загинув - врятувала його незвичайна відчайдушна сміливість. Вночі він раптово напав на охороню чого його поліцей, вирвав у нього гвинтівку, вибив раму й вискочив у вікно. За ним гнались, стріляли вслід, але не попали. Декілька днів він переховувався в Тетерівському лісі. Ліда Котляревська приносила йому їжу. Пізніше він поїхав до Києва. І лише після війни стало відомо, що Польовий приймав участь у роботі Київського підпілля, був виданий зрадником і розстріляний гестапівцями. Так загинув наш земляк Микола Польовий. Тужик Коля і Дикун Валя пішли в партизани.

5-й: Як бачимо, Малинська підпільна організація була інтернаціональною за своїм складом. Крім українців і росіян до неї входили: чешка за національністю Наталя Володимирівна Єременко, полька Франциска Іванівна Цветоцька, група словаків під керівництвом Яна Антала.

Ведуча: Отож ми з вами перегорнули останню сторінку книги спогадів В.І.Сосніна „Пам'ять серця“. На початку книги В.Соснін писав, що ім'я Ніна Сосніна назавжди буде вписане в літопис Великої Вітчизняної війни.

А ось як написав про Ніну поет А. Драгомерецький у вірші „Пісня про Ніну“.

6-й:

Загубився в лісах десь Малин,
Що легендою нині став,
Хилять верби свої там віти,
І в мовчанні людські вуста.
Там, де Тетерів котить води
І небес ясних глибина,
Вчилась колись у коледжі дівчина
Сосніна.
Бій нерівний тоді точився,

Був розстріляний цілий світ,
Зупинилось життя дівоче
У неповних своїх 20 літ,
Ти завжди з нами, юна Ніно,
І світить нам завжди будеш ти,
Подвиг твій - це наш день
прийдешній,
День прийдешній - це,
Ніно, ти.

1-й: Все далі відходять грізні і важкі роки Великої Вітчизняної війни, але не згасне пам'ять про тих, хто не шкодував своєї крові. Хто приніс на вівтар свободи найдорожче - своє життя.

Мабуть жодна інша подія не залишила такої глибокої борозни в пам'яті народній і душах людських, як війна. Про трагедію та подвиг народу в боротьбі проти фашистської ніхто не повинен забувати.

Печаль народна не мине,
На обелісках імена.
У рідну землю ви лягли,
Щоб вільно ми ходять могли.
Ви гинули в чужих краях.
Де став святиною ваш прах,
Ви заступили рідний дім
Від свастики з орлом лихим.

Давно останній бій затих...
Над болем всіх утрат тяжких
Не меркне сяєво звитяг,
Не меркне ваш багряний стяг.
Вогнем сердець палили тьму,
Ви не здалися - і тому,
Крізь дим, крізь хуги вогневі
Живими бачать вас живі.

Література:

1. Земляк В. Родина Сосніних. Повість. - К.: Молодь, 1984. - 140.
2. Золоті зірки Полісся. Герой Радянського Союзу/ Кривохижин Г.І. та ін. - К.: Політвидав України, 1985. - 523 с.
3. Смирнов С. Сім'я: Повість. - К.: Радянський письменник, 1970. - 230 с.
4. Соснін В.І. Пам'ять серця. Спогади. - К.: Веселка, 2001. -

Виховна година "Визволення Києва"

(До 70 річчя визволення Києва)

Мета: формування патріотичних рис особистості на героїчних традиціях рідного краю; виховувати почуття гуманності, поваги й шанобливого ставлення до людей, до минулого свого народу.

Обладнання: виставка книг, фотовиставка, мультимедійна презентація.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Ведуча - вступне слово.

Становище фашистських окупантів на території України дедалі погіршувалось. Гітлерівське командування намагалось ліквідувати плацдарми радянських військ на берегах Дніпра, особливо на київському напрямку, де частини Червоної Армії найглибше зайшли у фланг і тил німецько-фашистських військ. Київ мав особливе значення: важливий вузол залізничних і шосейних шляхів та стратегічний опорний пункт на правому березі Дніпра. Битва за Київ мала бути основною ланкою в битві за Дніпро і Правобережну Україну, бо вона забезпечувала усіх на черкаському і кіровоградському напрямках. Визволення Києва відкривало радянським військам шлях на захід, до Польщі, Румунії, Угорщини. Визволення столиці Радянської України мало велике політичне значення.

Бої на правобережній Україні

У жовтні радянські війська двічі намагалися прорвати оборону противника на Букринському плацдармі, але успіху не мали. Ворог продовжував чинити впертий опір. Наступ 3 8-ї та 60-ї армії на північ від Києва 11-17 жовтня забезпечив незначне розширення Лютіжського плацдарму.

На порівняно невеликій ділянці противник сконцентрував 27 дивізій, у тому числі 5 танкових і одну моторизовану, маючи в резерві ще 10 дивізій. Командування 1-го Українського фронту мало тут 50 дивізій. Проте співвідношення в особовому складі було лише 1,2:1 на користь радянських військ.

24 жовтня 1943 р. за директивою Ставки напрямок головного удару було перенесено з Букринського плацдарму на північ від Києва. Непомітно для противника з Букринського плацдарму на Лютіжський у найкоротші строки було перекинуто частини 3-ї гвардійської танкової армії, 7-го артилерійського корпусу та 23-го стрілецького корпусу. Загальне керівництво перегрупуванням військ здійснював заступник командуючого фронтом генерал А.А. Гречко. Для дезорієнтації ворога на вогненних позиціях Букринського плацдарму відхід цих частин було замасковано макетами танків і гармат, радянські військові радіостанції створювали у гітлерівського командування враження про велику концентрацію тут радянських сил.

Операція провадилася у надзвичайно складних умовах. Війська повинні були переправитися через Дніпро, Десну і знову через Дніпро непомітно для ворога. З 25 жовтня до 1 листопада було переміщено до 150 тисяч чоловік, 1500 гармат і мінометів, близько 800 танків і самохідних гармат. Подібне перегрупування маси військ за такий строк та ще й поблизу від лінії фронту в історії війни здійснювалось вперше.

В результаті перегрупування командування Лютіжського плацдарму створило

перевагу в піхоті у 3 рази, артилерії 4,5 і танках у 9 разів. Проте завдання радянських військ було нелегким. Ворог побудував тут сильну оборону 14 кілометрів. До того ж заболочена заплава Ірпеня та ліси на північ від Києва значно обмежували маневреність дій радянських танкових сил і артилерії.

У другій половині жовтня восьма німецька армія, що діяла тут, була посилена двома танковими і однією піхотною дивізією, які прибули з заходу. Ділянка фронту, яку обороняла одна дивізія, не перевищувала 4-5 кілометрів. У ті дні Радянська країна готувалася відзначити 26-ту річницю Великої Жовтневої соціалістичної революції. Значну мобілізуючу роль мала також підготовка у ті дні до славної дати - 25-ї річниці Ленінського комсомолу. Масові мітинги і збори у військових частинах, що відбувалися з приводу знаменитих дат, нерозривно пов'язувались з підготовкою до боїв за визволення столиці Радянської України. Завданню підвищення бойової готовності військ і моральної підготовки радянських воїнів до майбутніх боїв була присвячена нарада начальників політвідділів корпусів, дивізій і заступників командирів частин по політчастині, яку провели 29 жовтня 1943 року при політвідділі 3 8-ї армії член Військової ради фронту генерал К.В.Крайнюков і член Військової ради армії генерал О.О. Єпішев.

З метою дальшої дезінформації противника на можливих шляхах його розвідки було розкидано листівки з закликами до радянських воїнів закріпитися на досягнутих рубежах і готуватися до зими. Тим часом Військова рада фронту звернулася до радянських воїнів з відозвою якнайшвидше визволити столицю Радянської України.

Це звернення знайшло палкий відгук серед радянських воїнів. «Зараз заговорить з усією страшною силою наша артилерія. Притискаючись до вогневого валу, піде піхота, рушать танки, кіннота. Ми підемо в рішучий бій. Від цієї битви залежить доля Києва, доля всієї України,» - зверталися до своїх бойових друзів громадянські воїни, які першими форсували Дніпро.

Всі воїни жили в ті дні одним прагненням - якомога швидше визволити Київ, не дати фашистам зруйнувати його і знищити населення. Велику політичну роботу проводили військові ради армій, політвідділи, партійні і комсомольські організації. Вся їхня діяльність була підпорядкована одній меті - піднести наступальний порив радянських воїнів. їх гаслами були: «Виконаємо наказ

Батьківщини - визволимо Київ від фашистів!», «Визволимо Київ до 26-ї річниці Великого Жовтня!».

О Україно! Знявся вітровій.
Вся в яблунях, пливе твоя долина.
Своїм теплом окопчик грієш мій,
Живу твоїм диханням, Україно!

О ні, не тиха українська ніч!
Пройшовши пекло вогняного валу,
Цвіт яблуні я пригорнув до пліч,
Щоб захистити від страшного шквалу.

Посипалися пелюстки ясні,
Майнули — білосніжні, як хустина.

Здалося: руку подала мені
В окопчик чорнобрива Катерина.

Нема зірок! Повітря крає свист!
Прозоре небо? Ні, воно незряче.
І на лице моє спадає лист —
Такий пекучий, мов сльоза гаряча.

Доволі сліз! Мене Урал послав
Оберегти від горя Катерину.
Біля Уфи я землю цілував,
Щоб визволити братню Україну!

Щоб яблуні схилялись у плодах
На перекопану траншею нашу.
Щоб Катря рвала яблука в садах,
Пригублюючи щастя повну чашу.

Тож бережи у серці пам'ять стріч.
Бо ми прийшли, коли була потреба,
Щоб — знову — тиха українська ніч,
Спокійні зорі і прозоре небо.

Мустай Карім, 1943 рік

Початок наступу з Лютьжзького плацдарму було призначено на 3 листопада. З метою дезорієнтації противника ще 1 листопада розпочали наступальні дії радянські війська на Букринському плацдармі. Одночасно на півночі готувались до наступу 38-ма і 60-та армії. (Командуючим 38-ю армією напередодні боїв за Київ був призначений генерал К.С. Москаленко.)

Прорив ворожої оборони у межиріччі Ірпеня й Дніпра здійснювали 50-й та 51-й стрілецькі корпуси і 5-й гвардійський танковий корпус. Головного удару на 6-ти кілометровому фронті завдавали чотири стрілецькі дивізії. За ними мали піти в прорив танкові й кавалерійські частини.

На напрямі головного удару було зосереджено понад 2 тисячі гармат і 500 установок реактивної артилерії, це становило понад 300 гармат і мінометів на кожен кілометр фронту прориву. Така концентрація артилерії на вузькій ділянці фронту була здійснена вперше.

Слідом за артилерійським шквалом кинулися в атаку радянська піхота. А коли розвіявся ранковий туман, на допомогу їм вилетіли винищувачі, штурмовики й бомбардувальники 2-ї повітряної армії. У перший день стрілецькі дивізії, підтримані двома танковими бригадами, прорвали ворожу оборону на фронті в 10-ть кілометрів і просунувшись в глиб на 7 кілометрів, зав'язали бій у районі Пущі-Водиці.

Одночасно перейшли в наступ війська 60-ї армії і захопили важливі опорні пункти - Сичівку, Федорівку та Глібівку. Фашиська оборона перед плацдармом почала розпадатися. Знімаючи противника вздовж західного берега Ірпеня,

радянські війська позбавили гітлерівське командування можливості перекинути хоча б невелику частину своїх сил проти 3 8-ї армії.

У перший день противник втратив у районі наступу радянських військ близько 50% живої сили і 40% техніки. Проте ворог продовжував впертий опір. За розпорядженням М.Ф. Ватутін ввів у бій усі частини 5-го і підпорядкований йому 6-й гвардійський танковий корпус 3-ї гвардійської танкової армії.

4 листопада частини 240-ї стрілецької дивізії полковника Т.Х. Уманського вийшли на трамвайну лінію Київ-Пуща-Водиця. Слідом увірвалися інші частини. Шлях відступу противника на північ було перерізано. Проте окремі частини, які прорвалися далеко на захід, змушені були вести бій в оточенні.

Ворог підтягував свіжі сили. До того ж зранку 4 листопада мрячив дощ і розмочив шляхи. Незважаючи на це, надвечір танки 7-го корпусу 3-ї гвардійської танкової армії з включеними фарами і ввімкнутими сиренами ринулися на ворожі позиції. Ворог відступив до західних околиць Києва. 60-та армія відкинула противника на річку Здвиж, а 38-ма визволила Горенку, Пущу-Водицю, Берківці, Вишгород. Другий оборонний рубіж противника було прорвано.

Наступного дня ранком частини 6-го танкового корпусу зайняли Святошине, відрізавши противнику шлях відступу на Житомир. Одночасно 367-й стрілецький полк 71-ї дивізії форсував Дніпро на південь від Києва, а 50-й стрілецький корпус генерала С.С.Мартиросяна перерізав шосе Київ-Житомир на захід від Києва. Разом з радянськими частинами увірвалися на північну околицю Києва два батальйони Чехословацької бригади.

Надвечір 5 листопада усі з'єднання 38-ї армії при підтримці 5-го гвардійського танкового корпусу зав'язалися бої на околицях Києва. У ніч на 6 листопада на будинку ЦК КП(б)У замайорів червоний прапор. Однією з перших провалився у місто 20-та танкова бригада С.Ф.Шутова. До центра міста майже одночасно увірвалися частини 21-го, 42-го стрілецьких полків, батальйон 22-ї гвардійської танкової бригади та інші частини.

Гітлерівці поспішали перетворити Київ на руїни, підпалювали й підривали будинки, електростанцію,хлібозавод, ковбасну фабрику. Палав у вогні Київський університет. Збиваючи ворожі заслони, радянські воїни прорвались до центра міста. Ненависть до фашистів подесятеряла їх сили. Ворог безладно відступав на південь, залишаючи райони Ботанічного саду, Володимирської гірки, Хрещатик та Червоноармійську вулицю. Під Васильковом йому завдала ударів радянська бомбардувальна штурмова авіація. На 4 годину ранку 6 листопада Київ був повністю визволений від противника. Радянські воїни виконали свою клятву, яку вони дали партії і Батьківщині.

О 5 годині 6 листопада 1943 року військова рада 1 -го українського фронту доповіла ставці головнокомандування про визволення столиці Української РСР. Звістка про визволення Києва блискавично облетіла всі куточки Радянської Батьківщини і була сприйнята радянськими людьми з величезною радістю та ентузіазмом.

...Це на світанку сталося колись:
Стривожений, із муками і жалем
Світ стрепенувся, кров'ю вмить заливсь,
Залився болем, плачем, жалем...

...Ватутін зі штабом на березі лівім
Дивився, як Київ палає на кручах,
І хмурилось небо в правдивому гніві,
Ридала дорога, курна і горюча...

...Серця наші сповнив по вінця
Священний і праведний гнів.
Бо дух вільнолюбний українця
Не стерпить наруги катів...

...Фашистська гидь, тремти! Я розвертаюсь!
Тобі ж кладу я дошку гробову.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу...

Київ справляв враження вимерлого міста. Були зруйновані Хрещатик, будинки на вулицях К.Маркса Ф.Енгельса, 25-го жовтня, Свердлова, численні пам'ятки культури і мистецтва, навчальні заклади, коледжа тощо. За час свого господарювання в місті гітлерівські розбійники розстріляли і замучили понад 195 тисяч радянських громадян. Більше 100 тисяч юнаків і дівчат було вивезено на фашистську каторгу.

Вступ радянських військ у повернув життя столиці Радянської України.

Місцеві партійні і радянські органи за допомогою командування фронту негайно взялися за відновлення нормального життя у місті, ліквідували пожежі, розмінували будівлі і вулиці. Налагоджувалось забезпечення населення продуктами, водою, паливом, електроенергією.

У боях за Київ 3-6 листопада радянські війська розбили 9 піхотних, 2 танкові і одну моторизовану дивізії ворога. Масовий героїзм воїнів 1-го Українського фронту був високо оцінений Батьківщиною. 65 частин і з'єднань Червоної Армії одержали почесне найменування "Київських". Близько 700 солдатів, офіцерів та генералів 1-го Українського фронту були удостоєні звання Героя Радянського Союзу за форсування Дніпра і визволення Києва, 17,5 тисяч нагороджено орденами й медалями. У повітряних боях відзначився І. М. Кожедуб, який незабаром став тричі Героя Радянського Союзу, Г.Т.Береговий, у майбутньому льотчик-космонавт, двічі Герой Радянського Союзу.

Прекрасний Києве на предковічних горах!
Многострадальному хвала тобі, хвала!
Хай на просторищах, де смерть, як ніч, пройшла,
Воскресне день життя і весен неозорих!

За очі змучені дітей смертельно хворих,

За кров, що річкою гарячою текла,
За сквернені скарби, за чорні всі діла
Хай вороги твої розсиплються па порох!

Покари повної настав жаданий час!
Не пощербився меч, і світоч не погас,
Вершить свій правий суд свята людська скорбота!

Синам, що віддають життя за отчий дім,
Що волю принесли крізь непроглядний дим,
Наш Київ Золоті розкрилює ворота.

Максим Рильський, 1943 рік

Визволення Києва дістало міжнародний резонанс. Преса західних союзників розцінювала цю подію як нову перемогу радянських військ, а поразку гітлерівських армій - як початок їх кінця. "Заняття цього міста радянськими військами є перемогою що має не тільки воєнне, а й моральне значення.

«Визволення Бородянського району»

5 листопада 1943 року війська Українського фронту ввійшли в Київ. Одночасно з визволенням столиці України розпочала наступ на захід 60-та армія генерала І.Черняхівського з метою розгрому відступаючих німецьких частин та перешкодити підходу підкріплень із заходу. Більшу частину населених пунктів Бородянського району звільнили з'єднання цієї 60-ї армії.

1-й гвардійський кавалерійський корпус В.Баранова в ніч на 5 листопада форсував річку Ірпінь і переслідуючи розгромлені ворожі частини, надвечір 6 листопада вже вів бої під Клавдієвим та Немішаївим, звільнивши Луб'янку та Микуличі. 7-го листопада 5-й кавалерійський полк увійшов у Клавдієве і пішов у наступ на Діброво-Ленінське. Того ж дня, 1-й та 6-й кавалерійські полки при підтримці 61-го танкового полку, визволили Козинці.

6 листопада 2-а гвардійська кавалерійська дивізія полковника Мансурова визволила Озера та Блиставицю. На 8 листопада 1-й кавалерійський корпус перейшов у наступ в напрямку Макарова, виконуючи завдання оволодіти Житомиром.

Разом з кіннотниками в боях за визволення Бородянщини брала участь 121-а стрілецька дивізія генерала-майора Ладигіна. На 8 листопада стрілецькі полки 121-ї дивізії зайняли вихідне положення на лінії Красногірка-Нова Гребля-Бородянка-Шибине. Перед ними в болотистій заплаві Здвижа ворог встиг звести укріплення. На світанку 9 листопада після важкого бою було визволено село Нова Гребля. Під кінець цього дня зайняли Королівку та Озірщину.

На правому фланзі 121-ї дивізії наступала 75-а стрілецька дивізія генерала-майора В.Горішного. 7 листопада після особливого запеклого бою під Феліціалівкою полки 75-ї дивізії відкинули ворога на лівий берег Здвижа. Переслідуючи розбиті німецькі частини, батальйон 212-го полку на світанку 8 листопада почав наступ на Бородянку. Бій у райцентрі затягнувся на цілий день. Втрати німців становили до 250 чоловік. Загинуло 103 червоноармійці.

В цей час бійці 213-го полку звільнили Пилиповичі і переслідували ворога в напрямку станції Бородянка. 9 листопада вранці Бородянку було повністю

визволено. І до кінця дня частини 75-ї стрілецької дивізії визволили Дружню, Жовтневе, Майданівку. 11 листопада з сходу форсували Тетерів і закріпились на його лівому березі.

Паралельно з 75-ю дивізією наступальні дії вела 141-а стрілецька дивізія полковника С. Рассаднікова. В ніч на 8 листопада 745-й стрілецький полк успішно форсував Здвиж і оволодів Шибеним.

Ліворуч інші полки 141-ї дивізії, наступаючи на Берестянку, зустріли впертий опір гітлерівців. Бій під Берестянкою тривав цілий день. Нашим військам доводилось відбити три сильні контратаки. Ворог втратив цих боях більше 230 тис. чоловік. 8 листопада Берестянку було звільнено. Протягом цього дня були також звільнені хутори Осиків та Михайленків, Стара Буда, Поташня і на ранок 9 листопада червоні війська вийшли на станцію Спартак.

796-й стрілецький полк на протязі дня 9 листопада звільнив Качали, Галинку, Нову Буду. Цього ж дня 678-й полк визволив Загальці, хутори Ягідне та Язвинку. Останнім було визволено село Мирча.

На початку листопада 1943 року селище Немішаєве було визволено від ворога бійцями 87-ї Перекопської Червоногвардійської стрілецької дивізії (Командир генерал-майор Куляка Г.П.), що входила до складу 1-ї гвардійської Армії 1-го Українського фронту. Війна залишила тяжкий слід, як в селищі Немішаєве, так і в окремих сім'ях. Німці в дні війни пограбували жителів, забрали худобу, пшеницю, хліб, картоплю, майно. На дослідній станції були цілі сховища награбованого майна. 69 немішаєвців не повернулись з фронту, загинули смертю хоробрих.

Ввечері 9 листопада 1943 року весь Бородянський район був визволений від німецько-фашистських загарбників.

Під час німецької окупації на території Бородянського району діяли 6 підпільних організацій, які налічували в собі 102 чоловіка. Вони вели антифашистську пропаганду, підбір людей до партизанських загонів та проводили диверсійну роботу. Діями 3-х партизанських загонів було знищено 720 німецьких солдатів та офіцерів, а також 26 зрадників. Пущено під укіс 14 ешелонів, розбито та захоплено 79 ворожих обозних повозок з вантажем, розгромлено 3 групи поліції та 9 сільських управ, звільнено 1650 чоловік, яких вивозили в Німеччину.

Великі втрати понесла Бородянщина під час окупації, і взагалі за час Другої світової війни. Та найголовніша втрата – люди: більше 3 тис. чоловік з Бородянського району пішли на фронт і не повернулися. Біля 800 солдатів і офіцерів Червоної армії загинули, визволяючи наш край від фашистських загарбників.

Література:

1. Літопис рідного краю (Бородянщина). Під загальною редакцією Б.П.Іченця. -Київ, видавництво Харитоненка, 2002.
2. Деякі відомості з Музею історії селища та кімнати бойової слави в Немішаївському аграрному коледжі.

Виховна година "Загибель гетьманської столиці"

(До 305-річчя батуринської трагедії)

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ 2 ЛИСТОПАДА 2013 р. 305-річчя батуринської трагедії

Мета: виховання у підростаючого покоління патріотичного ставлення до Батьківщини, виховання громадянської гідності, відповідальності за майбутнє своєї країни; розвивати громадські якості особистості: патріотизм, самосвідомість, відродження духовності; поглиблення знань про історичний факт злуки українського народу, його значення. Виховання в студентів любові до Батьківщини, українського народу, державної мови, розуміння того, що від сумлінної праці й навчання кожного, від усвідомлення себе часткою українського народу залежить майбутнє у сучасне нашої держави.

Обладнання: виставка книг, фотовиставка, мультимедійна презентація.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Варварське знищення 2 листопада 1708 р. військами генерала О.Меншикова міста Батурина, якому випала доля бути кілька десятиліть центром політичного життя Лівобережної України і яке не скорилося волі Петра I,— трагічна сторінка вітчизняної історії. Місто Батурин розташоване на живописному березі р. Сейм на Чернігівщині. Виникло на початку XVII ст. і впродовж свого існування було резиденцією чотирьох гетьманів. За порівняно невеликий проміжок часу воно пододало шлях від невеличкого примонастирського хутора Батурин до гетьманської столиці. Тут відбувся злет українського мистецтва та архітектури. Світові було явлено вінець українського як церковного, так і світського палацового бароко.

Наприкінці XVII ст., після відвоювання поляками Правобережжя та утвердження автономії Війська Запорозького, під безпосередньою зверхністю гетьманів лишалося тільки близько третини території, що колись була підвладна Хмельницькому,— десть одна шоста площі сучасної України. Цей лівобережний край українці називали Гетьманщиною, а московити — Малоросією. До неї входило десять полків: Стародубський, Чернігівський, Ніжинський, Прилуцький, Київський, Гадяцький, Переяславський, Лубенський, Миргородський і Полтавський. Офіційна резиденція гетьмана й адміністративна столиця Гетьманщини на початку XVIII ст. містилася в Батурині.

Із встановленням над Козацькою Україною зверхності Москви остання прагнула ввести в краї пряме управління. Зі свого боку, козацька верхівка, ще за часів Руїни розчарувавшись пропольською та про турецькою політикою, більше не ставила під сумнів необхідність підтримувати зв'язок з Москвою. І все ж козацькі гетьмани виступали за збереження того, що лишилося від прав, гарантованих Переяславською угодою 1654 р. Вони сподівалися, що, виявляючи лояльність до Москви, переконують царів у своїй надійності й здобудуть гарантії на подальшу автономію.

Вирішальний етап у стосунках між Лівобережжям та Москвою настав за гетьманування Івана Мазепи — одного з найвидатніших і найбільш суперечливих політичних діячів України, при ньому значно підвищується статус гетьманської столиці. Сюди стікаються іноземні послы, резиденти, прочани. При Мазепі Батурин швидко перетворюється не тільки в квітуче місто, але й в столицю духовності, культури. Тут діяло п'ять храмів, а розкішна резиденція Гетьмана мала чудову колекцію картин, добірну бібліотеку.

Найбільш вражаючою рисою Мазепи-політика було уміння захищати як особисті, так і загальноукраїнські інтереси, зберігаючи водночас добрі стосунки з Москвою. Коли 1689 р. на трон зійшов молодий і енергійний Петро I, гетьман уже вкотре застосував свій незбагненний дар чарувати можновладців. Він надавав цареві активну допомогу в грандіозних походах на турків і татар, кульмінацією яких стало здобуття у 1696 р. Азова — ключової Турецької фортеці на Азовському морі. Проте на початку XVIII ст. у стосунках із царем, що їх Мазепа так активно підтримував, з'являється напруженість. 1700 р. вибухнула Північна війна, головними супротивниками якої виступали молодий російський цар Петро I та 18-річний король Швеції Карл XII — обдарований полководець, але поганий політик. Зазнавши ряду катастрофічних поразок на початку війни, Петро I, цей палкий прихильник західних звичаїв, вирішує модернізувати армію, державне управління, суспільство взагалі. В межах цієї політики під загрозу потрапляла гарантована ще 1654 р. традиційна автономія Гетьманщини.

28 жовтня 1708 р. Карл XII, котрий ішов на Москву, завернув на Україну. До Мазепиних планів аж ніяк не входило вторгнення шведів в Україну, що ставала тепер театром воєнних дій. Вона ще не була готова до участі у вирішальному поєдинку двох могутніх суперників, котрі, думалось, зійдуться десь поза межами Гетьманщини. Невдоволення, що врешті штовхнуло Мазепу шукати іншого покровителя, було пов'язане з питанням захисту України. Коли польський союзник Карла XII Станіслав Лещинський став погрожувати Україні, Мазепа звернувся по допомогу до Петра I. Цар, чекаючи наступу шведів, відповів, що не може дати навіть десяти чоловік і щоб той боронився, як зможе. Це було для гетьмана останньою краплею. Петро I порушив зобов'язання обороняти Україну від ненависних поляків, що було основою угоди 1654 р. і український гетьман перестав вважати себе зобов'язаним зберігати вірність цареві.

Щоб підняти народ на загальний виступ проти Москви, політику якої він начебто донедавна ще підтримував, потрібні були спеціальні агітаційні й організаційні заходи, потрібен був час. Адже жорстока необхідність змушувала Мазепу до останньої миті зберігати в глибокій таємниці свої, наміри. Гетьман вагався до останньої хвилини свого доленосного вибору, ретельно зважував перспективи політичної переорієнтації України, прораховував усі можливі наслідки. Підштовхнув його до рішучого кроку приїзд в Україну улюбленця царя генерала Меншикова. Мазепа повертається з військового табору під Борзною до Батурина, дає останні розпорядження.

І залишивши в місті досить сильну військову залогу з чотирьох вільнонайманих сердюцьких полків і кількох сотень городових козаків (загалом близько 10 тисяч осіб) під проводом полковника Дмитра Чечеля й гарматного осавула Ф. Кенігсека,

він вирушає до табору шведського короля. 25 жовтня 1708 р. українські полки на чолі з гетьманом (близько 1000 осіб) форсували Десну.

Жереб було кинуте, Рубікон — перейдено. Настав час вибору для кожного окремого козака, сотні, полку, для всієї України.

Мазепа, в надії запобігти спустошенню рідного краю, перейшов на бік шведів. За ним пішло близько 3000 козаків і частина старшини. Умови, за яких українці приєдналися до Карла, визначалися пактом. За надання військової допомоги та провізії король обіцяв захищати Україну й утримуватися від підписання миру з царем аж до повного визволення її від влади Москви та відновлення її давніх прав.

Петро I, як оповідають сучасники, довідавшись про дії українського гетьмана, був шокований. Але, як це не раз траплялося, швидко оговтався і вжив запобіжних заходів. Передовсім цар видав кілька маніфестів до українського народу із звинуваченнями гетьмана у зраді. Тактика царя не обмежувалася маніфестами. За його наказом 2 листопада російські війська під командуванням Меншикова підступили до гетьманської столиці. Пов'язані з цим наступні події надовго закарбувалися в людській пам'яті, а саме місто для багатьох поколінь українських патріотів стало символом духовної нескореності й самопожертви в ім'я Вітчизни.

Батурин був укріпленим містом із численною артилерією. Оборонці, виконуючи наказ свого гетьмана, зустріли військо Меншикова гарматними пострілами. Штурм було відбито, але з настанням ночі зрадник показав росіянам потаємний підземний хід до фортеці.

Подальші події, відображені в народній пам'яті, лягли в основу народної пісні, думи, фрагмент якої наведено нижче.

«А в городі у Батурині
Мужиків да жінок
У пень сікли да рубали,
Церкви палили, святості да
Ікони під ноги топтали...»

Не важко уявити стан Івана Мазепи, коли він отримав звістку про падіння Батурина. Приголомшений гетьман, за свідченням учасника походу, не повірив почутому. Розповіді про звірства корпусу Меншикова його потрясли. Лише 7 листопада 1708 р. Мазепа нарешті мав змогу на власні очі побачити розгромлену гетьманську столицю. Кривава картина попелища вразила його у саме серце. Як пише «Чернігівський літопис», «ревно плакал по Батурину Мазепа», спостерігаючи, скільки «крови людской в місті и на предмістью было полно калюжами».

За різними джерелами, жертвами погрому 2 листопада 1708 р. стали 11—12,5 тисячі батуринців, сердюків, козаків.

Падіння Батурина призвело не лише до страшних людських жертв, втрати знаного арсеналу зброї та боєприпасів, а й завдало величезної моральної шкоди всьому українському народові. Немилосердний розгром гетьманської столиці й терор, розв'язаний проти прихильників Мазепи по всій Україні, деморалізуюче вплинули на суспільство, позбавивши його здатності чинити опір. У Лебедині, куди

дещо згодом цар переніс із Глухова свою головну квартиру, діяв спеціальний суд. Як оповідає український хроніст, багатьох старшин і козаків, запідозрених у прихильності до Мазепи, вишукували по домівках і віддавали на жорстокі тортури, а вже потім їх карали смертю.

Різними шляхами ішла інформація про каральну акцію у Москву, Новгород, зарубіжжя, але літописці, посилаючись на свідчення очевидців, були одностайні в оцінках масштабів трагедії українського міста: «Люди в нем бывшие вырублены, церкви разорены, дома разграблены и сожжены» (Рукописний збірник XVIII віку), «И тот город взяли приступом, и вырубил, и выжгли» (Записки московського окольничого Івана Желябужського за 1708 рік), «Меншиков зараз добыл Батурина и сплюндрував его огнем и мечем» (Чернігівський літопис за новим списком (1587-1725), Подібний опис подавав у своєму щоденнику шамбелян Карла XII Адлерфельд, який загинув під Полтавою у 1709 р.: «Перебили і старих, і малих, не оглядаючись на стать та вік, залишок жінок поцупили. Взяли сорок гармат. Спалили місто і 30 млинів, що стояли на річці Сейм. Все пограбували».

Французькі часописи, отримавши інформацію з України, вийшли з промовистими заголовками — «Страшна різанина», «Руїна України», «Жінки й діти на вістрях шабель». Газети сповіщали болючу новину: «Всі мешканці Батурина без огляду на вік і стать вирізані, як наказують нелюдські звичаї москалів», «Ціла Україна купається в крові. Меншиков уживає засобів московського варварства».

Після спалення Батурина відбувається фактичний розподіл України між російськими вельможами. Одночасно рясний дощ милостей і нагород посипався на голови тих, хто відразу продемонстрував свою лояльність дому Романових. Та козацька старшина, котра прибула за першим царським наказом до Глухова на вибори нового гетьмана, одержала землі, маєтки, гроші та посади.

Знищення Батурина стало поворотною віхою в історії українського народу. Його визвольні прагнення були вкотре жорстко придушені імперськими силами.

Батуринська трагедія в українській культурі

Батуринські події знайшли відображення в народній думі «Семен Палій і Мазепа»:

*А в городі Батурині
Мужиків та жінок
У пень сікли да рубали,
Церкви палили, святості да
Ікони під ноги топтали ...*

Поет Тарас Шевченко, в поемі «Великий льох» (1845), цілий розділ приділив подіям у Батурині:

*Цареві московському
Коня напоїла
У Батурині; як він їхав*

*В Москву із Полтави.
Я була ще недолітком,
Як Батурин славний*

*Москва вночі запалила,
Чечеля убила,
І малого, і старого
В Сейму потопила.
Я меж трупами валялась*

*У самих палатах
Мазепиних ... Коло мене
І сестра, і мати
Зарізані, обнявшися,
Зо мною лежали ...*

Подіям Батурина присвячені повість Богдана Лепкого «Батурин» (1927), з першої книги історичної епопеї «Мазепа» і роман Романа Іваничука «Орда» (1992), збірка поезій Івана Шкурая (Деснаша) «Батуринська голгофа», дума А.Пашкевича на слова І.Мазепи та Й.Струцюка «Горить Батурин». Зайняли вони своє місце і в батуринських легендах: відомі легенди про втрачені в Батурині скарби Мазепи, про зрадника Івана Носа, про Меншикова і стареньку матір.

Перегляд фільму про Мазепу і Батуринську трагедію

В імператорські часи заборона всього, що підкреслювало автентичність України, поширилась, як жорстоке табу, на вивчення історії Батурина. Тільки проголошення Незалежності відкрило цю можливість – археологічні розкопки, які проводяться на території заповідника „Гетьманська столиця” з 1995 року, довели, що Батурин – місто з тисячолітньою історією, культурний шар якого доби Гетьманщини не має собі рівного в Україні.

14 червня 1993 р. постановою уряду незалежної України створено державний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця». А в 2002 р. була затверджена комплексна програма збереження пам'яток Державного історико-культурного заповідника

10 квітня 2004 року з ініціативи Віктора Андрійовича Ющенка на кошти політичного блоку „Наша Україна”, через 296 років від дня трагедії, на могилах загиблих нарешті, поставив Хрест (скульптори Анатолій Гайдалюка та Микола Обезюк), як символ розіп'ятого і воскреслого Батурина, розіп'ятої і воскреслої України, бо, як пише В'ячеслав Брюховецький, „в історії є не лише день Голготи. Після нього невідхильно проходить Великдень, свято світлого Воскресіння”.

Рада ветеранів „Київенерго ” підтримала ідею створення історико-культурно заповідника „Гетьманська столиця” у Батурині. Перерахувавши зі своїх скромних коштів одну тисячу гривень на рахунок заповідника. Керівництво „Київенерго” виділило для нас автобус і погожого травневого дня на запрошення дирекції заповідника ветерани-енергетики вирушили до Батурина.

Батуринську трагедію замовчували як царська Росія, так і комуністичний режим гігантського концтабору, яким, за словами Сахарова, був СРСР. Не були похоронені за християнським звичаєм „невинно убієнні”.

Виховна година "Запали свічку" (До 80 - річчя голодомору 1932 - 1933 рр.)

Присвячується Тарасенко Галині Іванівні - живому очевидцю цих подій, яка пережила два голодомори 1932 - 1933, 1946- 1947 та події Великої Вітчизняної війни 1941 - 1945.

Мета: розкрити причини голодомору в Україні; довести злочинний характер сталінізму; розвивати в студентів уміння аналізувати події, робити висновки; формувати навички критичного мислення; виховувати почуття гуманності, поваги й шанобливого ставлення до людей, до минулого свого народу.

Обладнання: виставка книг про голодомори в Україні, фотовиставка. На столі чорна скатертина, колоски, рушник, хліб, сіль, свічка, мультимедійна презентація.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Ведуча - вступне слово.

Наша відкрита Виховна година присвячується страшній події історії України, а саме 80-річчю голодомору 1932-1933 років, живому свідку цих подій Тарасенко Галині Іванівні. Ще в ХІХ ст. Тарас Шевченко писав: «А онде, під тином, опухла дитина, голодне є, мре.... І не в однім отім селі, а скрізь на славній Україні. Напевне так». Ці слова дуже чітко характеризують період у житті українського народу.

Небагато знайдеться в історії світу країн, де б відбувалась така страшна трагедія, як голодомор в Україні, в країні з найкращими чорноземами, працьовитими, терплячими і талановитими людьми. Житницею називали Україну впродовж багатьох століть. Але по-хижацьки грабуючи її, не давали жити. 1933 рік став найчорнішим у літописі багатостраждальної української землі. У світовій історії не зафіксовано голоду, подібного тому, що випав тоді на долю України — однієї з найродючіших країн світу.

Страшні тридцять роки ХХ століття... Скільки горя та страждань принесли вони нашому народу! Люди змушені були пройти через знущання з боку влади, зраду близьких, злиденність та постійний страх. Занадто багато випробувань випало на їхню долю. Живий очевидець цих подій Тарасенко Галина Іванівна, жителька селища Немішаєве розповіла нам і студентам, що пам'ятає про ті часи. В 2007 році її відвідала група студентів, які були вражені її розповіддю і написали вірші, які присвячуються цій події та життю Галині Іванівні - яка пережила два голодомори 1932 - 1933, 1946- 1947 та події Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945. І сьогоднішня наша розповідь — про її життя.

Читець 1. Вірш «Голодомор».

Впродовж численні віки
Топтали нашу Україну,
Заволодіть бажали всім,
Вбивали мову солов'їну.
Скорить хотіли наш народ,
Щоб ворогам служили,

Вдягли на шию це ярмо
Й даремно щоб трудились.
А не корився наш народ –
Так голод влаштували,
Щоб знищити всіх без турбот –
Їм їсти не давали.
Збирали все, що тільки є,
Шматок останній в хаті,
А там вмирали за своє
Діток багато й мати.
А хто всього не віддавав –
Був ворогом народу,
Й звичайно тяжко помирав
Від сталінізму того.
Тіла померлих були скрізь:
На вулиці, у полі,
Біля річок, і залізниць
Чи просто на дорозі.
Як тяжко і важко пригадять
Трагізм і печаль України, -
Це тяжка рана у серцях
За нашу Батьківщину.

Автор вірша Група ЕП -11

Слухаєнко Аня.

Студент 1.

Історичним фактом причин Голодомору 1932 - 1933 років був лист від квітня 1932 року І. В. Сталіна до С. В. Косіора, в якому говориться про те, що радянської влади в Україні майже не залишилось.

Це був штучний голод, який придумала радянська влада, щоб винищити українців. Це ГЕНОЦИД! Доказом цього буде те, що:

➤ кордони між Україною, Росією та іншими державами були закриті для українців і вони не могли виїхати в інші регіони СРСР. їх залишили помирати голодною смертю, а допомоги теж не могли отримати.

➤ держава встановила для українських селян надмірні продовольчі ШТРАФИ за те, що селянин не міг здати державі хліб.

В результаті цього, як покарання, забирали всі продукти харчування: картоплю, буряк, квасолу, кислі огірки та капусту. Забирали корову. Іншу худобу, птицю, кролів і навіть одяг. Останнє забирали - житло. Викидали людей на вулицю помирати не тільки від голоду, а і від холоду. ПОСТИШЕВ П.П. 1930 - 1933 рр. - секретар ЦБК ВКП (б). Від січня 1933 комісар Сталіна «головнокомандуючий голодом» виконував в ці роки два найважливіші завдання:

1. Провести посівну компанію в соціалістичному секторі економіки.

2. Подолати націоналізм: винищити Інтелігенцію, змінити український правопис у 1933.

Для радянської влади УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ став найбільшою небезпекою в СРСР.

Студент 2.

В 2007 році гідрометеоцентр Росії на запит України дав відповідь, що в 1932 - 1933 рр. не було посухи та повені на території України. В ті роки світило сонце, падав дощ і були сприятливі природні умови для сільського господарства.

Норвезький мореплавець, великий, гуманіст ХХ ст.. ковельський лауреат ФРІТЬОФ НАНСЕН. Він отримав Нобелівську премію і повністю подарував її українському урядові для підтримки голодуючих і цим врятував більше двох мільйонів українців.

В 1932 - 1933 рр. український народ, що пережив цей Голодомор, затулив своїм тілом інші народи радянської держави від подібної трагічної долі. Пізніше Сталін встановив норму податку значно меншу для селян і інші форми колгоспів.

Офіційна статистика стверджує, що за переписом 1929 року в Радянському Союзі було зокрема 81 мільйон українців і 77 мільйонів росіян. Проведений у 1979 р. перепис населення в тодішньому СРСР дає такі дані: росіян стало 137 млн., а українців - 42 млн. Отже українців за 50 років стало менше на 39 млн., а росіян збільшилось на 60 млн. чоловік ПРИЧИНАМИ ЗМЕНШЕННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ в офіційних видання вважають: три Голодомори, політичні репресії, асиміляція, війна.

Коли б усі заморені голодом ожили, то від їхніх нелюдських мук, страждання, болей і сліз небо нашої планети стало б сірим.

Читець 2. Вірш «Невгасимий біль».

Невгасимий біль

Ой, кому ж це був потрібен голод цей проклятий,
що людей так смертоносно, змушував страждати.
Діточки, щоб помирили, на очах у рідних,
і у муках, і у горі - за що ж це невинним?!
Що вони таке зробили? Господи скажи їм?
І за що ж так відплатили? Всі гріхи прости їм.
Були раді крихті хліба, все разом ділили,
щоб не вмерли, а жили щоб, і добро творили.
А серденько плаче вічно, хоч і сліз немає,
тільки б'ється все частіше, а біль не згасає...
Тож, хай в душах ваших ніжних, рани заживають,
а здоров'я, щастя й радість, вас не залишає!

Автор вірша група Ф - 21 Чередніченко Вікторія.

Звучить пісня у виконанні Оксани Білокур

Студент 3.

У серпні 2007 року Служба безпеки України презентувала книгу «Розсекречена пам'ять. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні в документах ГПУ - НКВС». Книга, містить розсекречені документи про політичні репресії в Україні. Це видання безперечно зацікавить дослідників, істориків та всіх небайдужих громадян, особливо тих, хто пережив ті події і без хвилювання та сліз не може згадувати роки «громадянського раю». Читаючи цю книгу викладачка пенсіонерка, жителька смт. Немішаєве, Бородянського району, Київської області Тарасенко

Галина Іванівна, прагне донести правду про той цинічно - жорсткий, холодно - голодний період нашої історії до свідомості підрастаючого покоління, своїх власних онуків, які навчаються в престижних столичних вузах.

Студент 4.

Народилася Галина Іванівна 28 вересня 1928 року в селі Морозове на Полтавщині. Її батько, селянин - козак з діда - прадіда, Козар Іван Васильович обробляв 1,5 га власної землі, мав велике господарство, збудував простору дерев'яну хату, у якій були (рідкість на той час) окрема кухня і вітальня.

Восени 1933 року розпочалася колективізація і все майно, придбане непосильною працею Козарів забрали.

Згодом працівники сільської ради, серед яких були родичі Івана Васильовича, попередили, що є постанова (відповідно до плану-розпорядки, що спускався зверху) його арештувати і вивезти до Сибіру. Іван Козар змушений був покинути і рятуватися втечею. Де цього часу Галина Іванівна не знає, де прихилив голову батько, де його могила і чи взагалі вона існує.

27-ми річна мати Галини Іванівни, Степанида Якимівна, з трьома дітьми (Люся - 9 років, Галина - 4 роки, Гриша - 1,5 роки) залишалася без засобів існування. Сільські активісти забрали навіть макітру, в якій було розчинене тісто. Особливу жорстокість спритності у грубості проявив односельчанин на прізвище Сіроокий Він виловив всіх кролів, які жили й без контролю плодилися глибокій ямі з багатьма ходами на обійсті Козарів. У хаті НКВДисті влаштували засідку. Вони тероризували членів родини, допитували малих дітей. Спочатку зманювали їх цукерками, а потім погрожувала пістолетом, нахвалялись убити їх.

Не вбили, кинули помирати голодною смертю. Врятувала молоду жінку і дітей кукурудза, завбачливо закопана батьком у дворі і не знайдена...?

Степанида Якимівна, щоб найдовше вистачало, перемолола її з качанами і спекла коржики. Від такої страви у малих дітей дуже боліли животи, вони скаржилися і плакали, а мати не знала що з ними робити.

Читець 2. Вірш «Колискова».

Колискова

Ой засни, моя дитино,
Як заснула вся родина.
Спи від маку і прости
Та вже їсти не проси.
Голод більше не дістане –
Скоро сон міцний настане.
Думки в голові, як цвяхи
І снують, мов ті мурахи.
Пригорну тебе синочку,
Поховаю у садочку.

Ой! За що ж це мені люди?! –
Син перед очима всюди.
Він не виросте ніколи,
Не ходитиме до коледжа
Не народяться онуки,
Не зігріють бабі руки.
Ось і все... сина немає.
Тепер він мене чекає
Вже іду до тебе сину
Зачекай іще хвили....

(Автор невідомий) 11.06.2008

Студент 5. Сусіди Козарів невдовзі померли, їх ніхто не хоронив, трупи довго лежали на долівці в хаті. Малолітніх односельчан Галини, у яких повмирали батьки, забирали до дитбудинку. Туди в надії на порятунок, Степанида Якимівна віддала старшу доньку Люсю, але всі діти в дитбудинку померли від епідемії тифу.

Знесилена мати Козарі не змогла навістити донечку і похоронити. Невдовзі мученицькою голодною смертю помер маленький брат Гриша. Галина з мамою поховали його в саду, а самі безсилі впали на підлогу в хаті, не чекаючи вже порятунку ні від кого.

«Сплю чи лежу в забутті... Відкрию очі - день, відкрию очі - ніч. Скільки того часу пройшло, не пам'ятаю», - згадує Галина Іванівна.

Читець 3. Вірш «В канаві...».

В канаві там лежав хлопчина

В канаві там лежав хлопчина:
Ніяк не більше семи літ
Йому б ще круглими очима
Дивитись радісно на світ.
Та я тоді з ним не балакав,
Очей він теж не відкривав.
Лежав, зігнувшись, тихо плакав
І „хочу їсти” ще стогнав.
Він там і вмер. Маленький хлопчик,
Що мав не більше семи літ,
Що навіть думати не міг ще:
Чому ж такий жорстокий світ?
Чому померло в тридцять третім
Тоді ще тисяча в селі?
Чому немає й не шукає
Ніхто вже правди на землі?
Минають роки, а в уяві
І досі постать та ж моя
Стоїть на вигоні в канаві
І... „хочу їсти” чую я.

А ви, кати мого народу,
І досі славите себе,
Що принесли до нас свободу,
А не свавілля еМГеБе
Радійте ж, тупо-величаві,
Бо хто тепер питає в вас,
Чому на вигоні в канаві
Помер маленький хлопчик в нас.
Василь Сосюрченко

Читець 1. Вірш «Біла...».

Біла молитва братика

"Бозю, що там у тебе в руці?
Дай мені Бозю хоч соломинку,
Щоб не втонуті в голодній ріці.
Бачиш мій Бозю-я ще дитинка,
Та ж підрости хоч би трохи бодай!
Світу не бачив ще білого...Бозю!
Я- пташенятко при битій дорозі,
Хоч би одненьку пір'ночку дай!
Тато і мама-холодні мерці.
Бозю,зроби щоби їсти не хтілось...
Холодно Бозю...Сніг дуже білий...
Бозю...Що там у тебе в руці?...

Студент 6. Врятував їх від смерті дід Василь, який жив з родичами в Дніпродзержинську. Поклавши в маленькі торбинки на спину і груд. крупу і сухарі, він вирушив у небезпечну дорогу. Дома мудрий старий чоловік виснажених невістку з онукою годував дуже маленькими порціями. Галина сердилась на діда, просила ще їсти називала його жадібним. З кожним днем дід Василь збільшував порції і згодом поставив на ноги Галинку і її маму. Весною 1933 рік біля хати Козарів зійшла озимина, таємно посіяна ще з осені батьком.. Степанида Якимівна із зерна воскової стиглості і напівдостиглих вишень варила кисіль, який голодній дитині видавався дуже смачним.

У цей час в селі організовували СОЗИ і всіх, хто вижив, за їжу (варили муку, так звану затірку) гонили на роботу. Хоч Галинка була дуже худя і легка, виснажена Степанида Якимівна не мала сили нести її з собою, тому залишала дівчинку саму в хаті. Дбайлива мати закривала всі, крім одного, вікна внутрішніми ставнями. Про те одного разу сталося непередбачуване. Через те єдине вікно в хату в пошуках їжі заліз молодий чоловік. Він схопив Галинку і, божевільно блиснувши

очима, зареготав: «А що ж тут їсти, одні кістки...». Дитина дуже злякалася, але почала проситися, казати, що вона одна в матері залишилася, а потім запропонувала з'їсти її киселик. Коли ж чоловік вгамував трішки голод і зник, Галинка не могла більше сидіти в хаті, вона вилізла через вікно і пішла, плачучи, шукати маму. Дороги мала не знала, тому заблукала. Добре, що зустріла хороших людей, які її приютили. Тільки через 4 дні відшукала свою єдину донечку Степанида Якимівна.

Студент 7. Голодна смерть відступила, та впало нове нещастя на Козарів. Влада намагалася забрати в них їх добротну хату.

Жінка спрала останнє своє майно за невеликі гроші і вирушила з донькою в невідому дорогу до родичів у Дніпродзержинськ. Згодом поселилися вони в місті Кривий Ріг, де мешкала сестра Степаниди Якимівни. Там вони наймали житло в чужих людей. Мати працювала, а Галинка ходила в садочок. Так було до того часу, поки господарі квартири не поскандалили. Жити з ними було нестерпно, і Козарі перейшли в інше помешкання. Але господарі, ображені їх вчинком, не віддали Степаниді Якимівни її документів, жінка через це могла втратити роботу. Щоб якось викрутитися із складної ситуації, Степанида Якимівна вдруге вийшла заміж за Остапа Семеновича Нечепоренка, родом з Черкаської області. Цей чоловік був добрим столяром. Хоч сім'я жила в бараці, але Галинка більше не голодувала, пішла до коледжа. За відмінне навчання щороку отримувала похвальні грамоти, мріяла вчитися далі. У 1946 році поступила в будівельний технікум, але згодом залишила навчання. Студентам на картки видавали 250 грамів хліба, а працівникам шахти - 1200 грамів. Тому, щоб отримувати більше хліба, Галина Іванівна пішла працювати на підземні роботи стрілочником. Тричі під час обвалів мало не загинула, Бог помилював. У 1947 році залишила роботу стрілочника під землею в шахті і влаштувалася на тій же шахті «Комунар» креслярем, одночасно навчаючись у вечірній коледжі. Робочий день тривав 8 годин, а за, те, що не з'явився на роботу, могли на 5 років посадити до тюрми. Тільки, тоді коли відмінили карткову систему, Галина змогла вдосталь наїстися хліба. Правда, щоб купити його, іноді чергу займали з ночі.

Студент 8. У 1948 році Галина Іванівна вийшла заміж за Івана Федоровича Тарасенка, який 10 років попрацювавши в шахті, отримав освіту агронома і був направлений на роботу до Немішаївського радгоспу - технікуму, що на Київщині. Здійснилася давня мрія і Галини Іванівни. Вона закінчила Криворізький педінститут і працювала викладачкою початкових класів у Немішаївській, а пізніше Микулицькій коледжх. Виховала разом з чоловіком двох синів і доньку, має 4 внуків. У працювиту родину прийшли достаток і юність. Вона прагне розповісти про свій біль людям, щоб ніколи в Україні не повторилися страшні події ХХ століття.

Читець 3. Вірш «Гірка доля».

Прислухайтесь всі, будь - ласка, до цього вірша,
що прагнула всім сказати ця добра душа.
Що не легко так конати, як було це їй,
тяжкі ночі й дні не спати, в хатині сирій .
Тяжкий був тоді період, цинічний, жорстокий,
і голодний, і холодний - «ворон чорноокий».
Від того часу й до тепер, вона не знає де й помер,
чи є могила батька, чи немає, у Господа завжди питає.
Хотіли його арештувати, і вивести в Сибір страждати,
тому ж він мусив покидати, родину їхню і тікати.
Залишилась тоді Галина, із мамою, сестрою, братом.
Сестра померла в дитбудинку, яку ніхто не міг забрати,
знесилена була на жаль тоді і їхня рідна мати,
від голоду помер і братик, в саду якого поховали,
самі безсилі на підлогу впали, порятунку не чекали,
закрили очі й помирали.
А врятував їх дід Василь, хоч і приклав чимало сил.
Тих, хто вижив в той період, змушували працювати,
тому матінка Галину залишала в хатині,
одну рідну дитину, ту кровинку дорогую,
ту голубку золотую. . .
Якось один чоловік, вліз до них у хату,
коли він уже пішов, почала тікати, рідну матінку шукати,
а дороги то не знала, тому потім заблукала.
Але матінка знайшла, міцно - міцно обняла.
Голодна смерть вже відступила, але нещастя знов зробилось,
Бо влада думала забрати, єдину їх добротну хату.
Із горем в серці покидають своє село і від'їжджають.
Не легко жилось Козарям у чужих, вони перейшли десь подалі,
а ті ображені їх вчинком і документів не віддали.
Щоб не втратити роботу мати згодом вийшла заміж,
а Галинка пішла в школу і відмінно там навчалась.
І студентка згодом стала й ніби щастя трішки мала,
щоб отримать більше хліба - стрілочником працювала,
креслярем також робила, тяжкі муки пережила.
Згодом Галя вийшла заміж, і здійснилась давня мрія,
вчителем же працювала і любов'ю зігрівала,
діточок своїх маленьких, і чорнявих, і біленьких.
Двох синів і доньку має, внуків теплом зігриває.
Вже й живеться у достатку, в щасті, в мирі і добрі,
Але біль не покидає, він щемить в душі її.

*Автор вірша: група Ф – 21
Чередніченко Вікторія 2007р.*

Браття - українці

Запалімо свічки пам'яті по замучених краях наших. Ми ще не зовсім вільні, ще не до кінця розірвали кайдани рабства, колоніалізму.

Мільйонам українців було підірвано фізичне і духовне здоров'я на багато, багато поколінь. Винищення української нації ХХ ст. - це страшна астрономічна цифра, опівмірна з населенням великої європейської держави. Сьогодні історики, дослідники називають цифру 8 - 10 млн. чоловік. Це була найжорстокіша репресія проти великого українського народу з боку Імперської Росії. Такої ненависті до селянина - хлібороба, такого геноциду історія людства ще не знала. Українці ще до сьогоднішнього дня до кінця не усвідомили, що ми чудом вижили, не зникли з лиця землі як етнос.

Ми повинні жити пам'яттю і передати нащадкам правду про цей злочин проти нашого народу.

Голоси трьох Голодоморів 1921 - 1923, 1932 - 1933, 1946 - 1947рр. волають до живих і ненароджених українців.

Людська пам'ять кровоточить постійно. Кожний з нас сьогодні несе в собі часточку загальної народної пам'яті. Лише наприкінці 1980-1990-х рр. з'явилися статті про голодомор, спогади очевидців, публікації в пресі.

Важливим моментом у політичній Історії України було прийняття наприкінці 2006 року Верховною Радою Закону України «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні», про вшанування пам'яті мільйонів співвітчизників, які стали жертвами тоталітарного режиму. Даний закон визначає Голодомор актом геноциду Українського народу. 2008 рік оголошений Роком пам'яті жертв Голодомору. Щороку проводяться дні пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років в Україні – це третя субота листопада. Ми повинні домогтися світового визнання Голодомору. Вже 20 держав визнали факт Голодомору в Україні.

Читець 1. Вірш «Полум'я скорботи».

Полум'я скорботи

На підвіконні палахтить
Скорботи полум'я священне –
То свічка пам'яті горить
За всіх безвинно убієнних.
Мій розум навіть не збагне
Страшної люті сталінізму,
Що катував своїх людей,
Це ще жахливіше фашизму!
Моя бабуся, сирота,
Мені колись розповідала,
Як батька з матір'ю вона
В свої шість років поховала:
„Забрали з хати геть усе,
Зернину кожную вигрібали...
І на морозі крижанім

Водою неньку обливали.
Вона зізнатись не могла,
Де порятунок заховала –
Торбинку з житом і вівсом
Для діток в землю закопала.
Щоб доньки вижити змогли
У рік страшний голодомору,
Щоб рід нащадкам зберегли,
Щоб підвелись з колін угору.
І батька Голод перемиг ...
Зелених зерен дочекався,
Він їсти їх заборонив,
А сам не витримав, зірвався.
Він був щасливий у ту мить,
Коли жував зерно зубами...
Але кишечник так болить –
Він розривається шматками.
Останні ласощі свої
Сльозами рясно поливає,
І на очах своїх дітей
У страшних муках помирає.”
Та залишилося дитя –
Дівча сиріткою назвали,
Мою бабусю все життя
Повсюди кривдили й штурхали.
Немає рідного села,
Немає жодної хатини,
Тепер там зорані поля,
Що кормлять Голоду могили.
Моя бабуса вже пішла
За обрій сонце зустрічати,
Вона інакше не могла
Свою матусю обійняти.
Прошу, у серці запаліть
Скорботи полум'я священне
Та крізь століття пронесіть
Сльозу безвинно убійних!

Наталка Тривайло

Ведуча: Заключне слово.

Кажуть, що історії властиво повторюватися. Наше завдання, щоб таких трагедій ніколи більше не було. Коли ми усвідомимо, що було з нами колись, ми зможемо не допустити жахливих повторень у майбутньому, яке будувати вам.

На цьому наша виховна година закінчена.

**Співаємо славу тій події і тепер.
22 січня – День Соборності України**

Виховний захід

Мета: виховання у підростаючого покоління патріотичного ставлення до Батьківщини, розширити кругозір студентів про історію виникнення та святкування Дня Соборності України; закріпити знання, отримані на заняттях української літератури, історії України; прищеплювати любов і повагу до історичних та культурних надбань українського народу, інтерес до минулого; виховувати почуття національної гідності, гордості за свою Батьківщину та народ, повагу до культурних цінностей, літературної спадщини та історії власного народу.

Обладнання: державна та національна символіка, вислови про Україну.
Мультимедійне обладнання, ноутбук, відеоматеріали, слайди.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Ведуча - вступне слово.

Доброго дня, дорогі друзі! Сьогоднішню нашу зустріч я присвячую відродженню України, Дню соборності нашої держави.

Шановне зібрання! День 22 січня 1919 року увійшов до національного календаря, як велике державне свято – День Соборності України. Саме тоді на площі перед Київською Софією відбулася подія, про яку мріяли покоління українських патріотів: на волелюбному зібранні було урочисто проголошено злуку Української народної республіки і Західноукраїнської народної республіки. Шановні друзі, урочиста виховна година, присвячена Дню Соборності України оголошується відкритою.

Велична і свята, моя ти Україно,
Лише тобі карать нас і судить
Нам берегти тебе, Соборну і єдину
І нам твою історію творить!

Ведуча:

Рідна матір, Україно!
Подивись, твої сини
Вже посіяли свободу,
Вже колосяться лани.
Ті, із кого кепкували,
Насміхались, як могли,
Знов народом гордим стали,
Більш вони вже не хохли,
Не лакузи, не примари,
А герої та борці.

Ведучий:

Маєм сонце, маєм море,
Маєм Київ і Дніпро,
Маєм землю неозору,
На якій росте добро.
Синьо-жовтий прапор маєм
И Володимирський тризуб,
Дон і Сян їх обіймають.
Ми - народ-великолюб.

Пісня про Україну

Любі, друзі! Ми зібралися для того, щоб довести всім і самим собі, що Україна — це високорозвинена держава, що вона могутня духом, має свою історію, до речі, дуже багату, культуру і мистецтво. Людина народжується і отримує в спадщину

саме дороге – Батьківщину. Її не обирають, вона, як і мати – твоя доля. Україна! Країна хвилюючої краси, радості і печалі, розкішний вінок з рути і барвінку, чорнобривців і калини. Це бентежна історія мужнього народу, що віками боровся за волю, за єдність, за своє щастя, свідками чого є високі в степах обеліски, могили й пам'ятники. Свідченням багатовікової боротьби за волю є історичні перекази, легенди, пісні.

Під мелодію з ілюстраціями про Україну читаються вірші

Ведучий:

Батьківщино,
Вітчизно, країно моя!
Де б в житті я не був,
Ти завжди біля мене, зі мною.
Ти – це сонце барвисте,
це – ліс, це поля.
Я пишаюсь твоєю красою!
Ти - вишневий садок,
Біля хати червона калина.
Ти – це спів солов'я навесні у гаю
Ти це пам'ять віків,
Батьківщина моя, Україна!

Родитись українцем —
Це велика Честь і слава.
Рідний край свій полюбити
Найважливіша справа.
В нім пливуть глибокі ріки,
І шумлять степи безкраї,
Стрункі гори пнуться в хмари,
Синьооке море грає.
Буйне збіжжя колосисте
На врожайних росте ріллях.
Є у надрах сіль і нафта,
Віск, залізо і вугілля.
Українці й українки —
Всі кохають до загину
Славну землю батьків своїх —
Свою рідну Україну!

Ведуча: Кожна країна світу має свої символи. Ознакою нашої держави є герб, прапор гімн. Герб – емблема держави, розпізнавальний знак . Він зображений на знаменах, печатках, офіційних документах. Герб – це символ миру і творчої праці, спорідненості поколінь.

Ведучий: Наш герб – тризуб.

Це воля, слава, сила.
Наш герб - тризуб.
Недоля нас косила,
Та ми зросли, ми є,
Ми завжди будем,
Добро і пісню несеми ми людям.

Ведуча: Прапор – жовто-блакитне полотнище, символ суверенітету та незалежності. Поєднання кольорів багатозначне: чисте, мирне, безхмарне небо над жовтим кольором хлібних ланів – символ миру, праці, добробуту. Це також і об'єднаний символ життя золотого сонця із синім космосом, гармонія всього існуючого на землі.

Ведуча: Прапор – це державний символ,
Він є в кожній державі,

Це для всіх - ознака сили,
Це для всіх - ознака слави.
Синьо-жовтий прапор маєм,
Синє небо, жовте жито
Прапор свій оберігаєм.
Він – святиня, знають діти.
Прапор свій здіймає гордо,
Ми з ним дружні і єдині,
Ми навіки є народом
Українським в Україні.

Ведуча: Поряд з прапором і гербом офіційним символом держави є гімн „Ще не вмерла України”. Він був написаний у середині 60-х років дев’ятнадцятого століття українським поетом Павлом Чубинським, а музика – Михайла Вербицького. Зміст гімну – ідея боротьби за національну незалежність, виховання народу в душі любові до рідної землі та самопожертви в ім’я України. Гімн держави виконується на всіх урочистих подіях. Під час виконання гімну всі повинні стояти.

Ведуча: Слова палкі, мелодія врочиста,
Державний гімн ми знаємо усі,
Для кожного села, містечка, міста –
Це клич один з мільйонів голосів.
Це клятва, заповідь священна.
Хай чують друзі й вороги,
Що Україна вічна, незнищенна,
Від неї ясне світло навкруги.

Всі встають. *Звучить гімн України.*

Ведуча: Протягом червня-грудня 2007 року рушник вишивали в усіх областях України, м. Києві та м. Севастополі. У вишиванні взяли участь понад 1000 майстрів народної вишивки, а також представники української діаспори в Польщі.

Рушник національної єдності є вишитим полотном довжиною 9 м і шириною 75 см. Він складається з двох частин, у центрі – герб України у вінку. У вишивці рушника використані орнаментальні мотиви Трипілля, Київської Русі, Козацького бароко тощо. Автор ескізу – заслужений художник України О. Теліженко.

«Рушник національної єдності» має розмір 930 см х 75 см, площа 7 кв. м, важить 4 кг 470 г. Для його вишивки було потрібно 16 місяців. По доставці його з області в область подолано 57000 км автомобільним, залізничним і повітряним транспортом. до виготовлення рушника долучилися понад півтори тисячі чоловік. За півтора роки роботи він проїздив більше 55 тисяч кілометрів та ще понад 22 тисячі пролетів у літаку.

Значення «Рушника національної єдності» — в патріотичному вихованні, дружбі між народами України — велике і безцінне. Він увібрав в себе багатство і основні традиції народної вишивки всіх регіонів країни. Вишивальниці з Бахчисараю в центрі полотна вишили золотом тризубець в обрамленні вінка з дубового листа — головний елемент Державного герба України.

Батьківщина – це не тільки земля, на якій ми живемо, не тільки простори й багатства природи, це ще й люди які її населяють, їхня натхненна праця.
Батьківщина – це пам’ять серця про все , що було з народом, це пам’ять про

трагічну історію країни. А наша історія – це історія віковичної боротьби за своє місце під сонцем.

Моя Батьківщина – це хата й калина,
Що виросла біля вікна.
Моя Батьківщина - це вся Україна,
Що в цілому світі одна!
Моя Україна – це села й містечка,
Й верба, що спустила гілля..
І річка красива від нас недалечко...
Уся наша рідна земля.
Моя Батьківщина – це предків багато,
Що землю свою берегли
Стояли за неї до смерті, завзято,
А ворогу не віддали!
Моя Батьківщина – це будні і свята,
І неба безмежного шир.
Щасливе дитинство, це – мама і тато,
Це радість, це ласка і мир.

Ведуча: Батьківщина – це також наша культура. Варто знати, що ніщо так не єднає людей, як пісня. Якщо ми загубимо, не збережемо нашу українську пісню її ніжну, лагідну мелодію то спорожніють, обміліють криниці наших душ. У кожного з нас Вітчизна одна єдина, і любов до неї ми все життя несемо у своїх серцях і виспівуємо в піснях. Українська пісня вливає в наші серця ніжність та любов, проростає в них паростками добра і краси.

Я - українка!

Горджуся й радію,
Що рідною мовою
Я володію,
Шевченковим словом
Умію писати
Слова мелодійні
І вірші складати.
Я - українка!
Живу в Україні,
На вільній, єдиній
Моїй Батьківщині,
Де все мені в радість:
Ліси і садки.

Озера й річки,
І глибокі ставки,

Лани неосяжні,
І гори, й долини,
Цвіт білосніжний
У лузі калини.
В душі моїй солодко
Грає сопілка,
Бо я з України, разом
Бо я - українка!

Відеоролик – пісня «Як у нас на Україні»

«Ой ти, ненька – Україна!»

Хлопець (в українському вбранні)
Ой ти, ненька-Україна,
Я тебе кохаю,
В світі кращої країни
Я не знаю.
Чорне море, степ широкий,
Зелені Карпати,
І під небом синьооким

Стежина до хати.
Ой ти, сонечко ласкаве,
Світи Україні,
Більше щастя, більше слави
Для дочок і синів.
Вони вчора, позавчора
На Дніпрі і в полі
Через працю, через горе
Добувались волі.

Дівчина (в українському вбранні) продовжує:

Ой тому сьогодні треба
Нам і нашим дітям
Під блакитним мирним небом
За неньку радіти.

Ведуча:

22 січня день Соборності України. Майже 100 років тому це слово було вписане в історію українського народу, але святковим днем українського календаря воно стало тільки від недавня з 1999 року. Лише за умов державотворчих процесів в Україні цей день набув своєї чинності. Так трапилось, що на протязі багатьох століть історичного розвитку Україна не мала власної державності і єдиної території.

Ведучий:

Ідея соборності бере свій початок від об'єднання давньоруських земель навколо князівського престолу в Києві, а її філософське коріння сягає часів Візантії. Протягом віків її практичним втіленням займались українські гетьмани Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Петро Дорошенко, Пилип Орлик. У XVIII — початку XX ст., коли українські землі були поділені між сусідніми державами: Польщею, Московією, Румунією, Австро-Угорщиною, ця ідея знайшла своє відображення у працях кращих вітчизняних мислителів, оскільки для боротьби за свої національні інтереси Україні була вкрай важливою територіальна єдність.

Ведуча:

Наш народ споконвіку відзначався своєю волелюбністю, прагненням до створення незалежної держави. Вінцем цих прагнень стало возз'єднання Східної і Західної України. Воно визрівало віками страждань і поневірянь і дійшло аж до 20 століття.

День соборності України — свято України, що відзначається щороку 22 січня в день проголошення Акту возз'єднання Української Народної Республіки й Західноукраїнської Народної Республіки, що відбулося в 1919 році. Тому день 22 січня — подвійне свято і про нього пам'ятають всі українці в цілому світі.

Вірш «22 січня» (виходять дві сестрички в українському вбранні. І стають по обидві сторони сцени (символ роз'єднаної країни))

Двадцять друге січня

Нам сестричка нині розказала,
Що колись давно (я добре знаю) —

Прикрашати, пестувати
І міста і села,
Гарну пісню заспівати
Для друзів веселих.
Ой ти, ненька-Україна,
Я тебе кохаю,
В світі кращої країни
Не шукаю.
Чорне море, жовте поле,
Зелені Карпати,
І не зможу я ніколи
Іншу покохати.

У зимовий ранок засіяло
Сонце волі у моєму Краю.

Вийшли люди на майдан Софії,
Де колись лунала княжа слава
Хтось сказав: "Сповнились ваші мрії!
Україна вільна вже Держава!"

Хтось сказав, і всі почули люди,
З Києва аж по самі Карпати:
"Україна є, була і буде!
Вже її нікому не здолати!"

Нам сестричка розказала нині,
І сама я це вже добре знаю:
Знов прийде чарівна ця хвилина
В Українському моєму Краю.

Як тоді, зійдуться ранком люди,
Пролунають знов слова палкії,
Запанує наша воля всюди
І заграє грімко дзвін Софії!

Ведучий:Що ж відбулося на майдані Софії 22 січня? Повернемося з вами в далекі історичні часи. Згадаємо свою історію. Бо без минулого не може бути майбутнього.

Ведуча:

І так, сьогодні 22 січня ми святкуємо 95 річницю об'єднання Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки. День – єдиної України!

НАША СЛАВНА УКРАЇНА

Наша славна Україна,
Наше щастя і наш рай,
Чи на світі є країна
Ще миліша за наш край?
І в щасливій й злій години
Ми для неї живемо.
На Вкраїні й для Вкраїни
Будем жити й помремо
Україна – рідний край,
Рідне поле, зелен гай,
Рідне місто й рідна хата,
Рідне небо й рідна мати.

Ведучий:

Боротьба за Українську самостійну соборну державу – найбільш яскрава сторінка історії визвольних змагань українського народу. За волю і незалежність України загинули десятки тисяч кращих українців. Реалізувалися мрії багатьох поколінь нашого народу про об'єднання в єдину соборну державу.

Ведуча:

Нам воля з тобою нелегко дісталась ...
„Без бою!...” – не скаже ніколи ніхто
Ця битва кривава віками тривала!
За волю мільйони синів полягло.
З настанням зими нам весна посміхнулась
„О Боже! Прийми всенародний уклін
Надії Вкраїни омріяні збулись
Сьогодні встаємо назавжди з колін.

Ведучий:

У березні 1917 року у Наддніпрянській Україні розпочалася національна революція. Було обрано Центральну Раду, першого президента М.Грушевського, проголошення створення Української Народної Республіки (УНР), а 4 Універсалом від 22 січня 1918 р. було проголошено незалежність України.

Ведуча:

Подібні процеси відбувалися і в Галичині. 9 листопада 1818 р. було проголошено назву держави ЗУНР і створено перший уряд — державний Секретаріат на чолі з Костем Левицьким.
Зламався врешті двох імперій мур!
І на розалинах у слухну цю нагоду
З "явилися держави УНР і ЗУНР,
Як вияв волі нашого народу.

Ведуча:

01 грудня 1918 року представники державного Секретаріату ЗУНР – К.Левицький, Л.Цегелоський, члени Директорії – В.Винниченко, С.Петлюра, П.Андрієвський, Ф.Швець підписали у Фастові Предвступний договір про майбутнє об'єднання двох республік. Цей договір став першим і основним актом соборності, викликав схвалення українського загалу.

Все, що мріялось віками,
Сповнилось, настало!
«Ще не вмерла Україна» —
Гордо прозвучало.

Ведучий:

03 січня 1919 року на першому засіданні Української Народної ради було одностайно прийнято Ухвалу про злуку ЗУНР і УНР. Часописи підкреслювали, що тим самим зроблено перший крок на шляху до соборності українських земель.

Ведуча:

Директорія і Рада Народних Міністрів призначила святкування об'єднання УНР і ЗУНР на 22 січня. Мабуть, ця дата не була випадковою, адже вказаний день збігався з річницею історичного IV Універсалу Цетральної Ради, згідно з яким

УНР проголошувалася самостійною, незалежною державою, отже він мав стати днем подвійного всенародного свята – Незалежності і Соборності.

Ведучий:

22 січня 1919 року на Софіївській площі, біля пам'ятника гетьману Богдану Хмельницькому, у присутності десятків тисяч киян лідери УНР і повноважна делегація ЗУНР заявили про свій непохитний намір збудувати єдину соборну Українську державу.

Ведуча:

Впродовж віків історію держави
Творила нація в піснях і боротьбі
І зародилась в вогняній заправі
Єдина Україна, як доля на крилі,
Щоби у леті подолати злами
Щоб з горя сліз не було на щодні.
І сколихнулися серця народу
Проти свавілля, голоду й терпіння,
Знедолені, піднялись за свободу
Під сямом синьо-жовтих прапорів,
У сонці правди, злагоди і злуки
Соборність України люд зустрів...

Ведучий:

В Акті злуки проголошувалося: «Однині воєдино вливаються століттями відірвані одна від одної частини Єдиної України, Західноукраїнська Народна Республіка (Галичина, Буковина Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснилися віковічні мрії, якими жили, і за які вмирали кращі сини України. Однині є єдина, незалежна Українська Республіка».

*Демонструються фрагменти документального фільму
«Становлення української державності».*

Ведуча:

Соборна Україна нині незалежна,
Як квітка синьо-жовта розцвіла.
І не згубилася людська любов безмежна
До України-неньки і її буття,
Що упродовж віків нам мрію дарувала
Й снагу іти до вільного життя.

Ведучий:

Ті вікопомні історичні події сформували підґрунтя для відродження незалежної соборної демократичної України та утвердження національної ідеї. У розмаїтті жовто-синіх знамен 22 січня 1990 року наші сучасники поєднали живим ланцюгом злуки Схід і Захід України. Цей день увійшов до національного календаря як велике державне свято – День Соборності України, і відзначають його з 1999 року. 30 грудня 2011 року президент України В. Янукович видав указ про оголошення 22 січня днем Соборності України. Відтак офіційно 22 січня в Україні відзначається саме День Соборності та Свободи України.

Ведуча:

Віriamo, що територіальна цілісність України, скріплена кров'ю мільйонів незламних борців, навіки залишатиметься непорушною. Плекаймо все, що працює на ідею загальнонаціональної єдності.

*Молюсь за тебе, Україно,
Молюсь за тебе кожен час,
Бо ти у нас одна-єдина,
Писав в своїх вірша Тарас.
Молюсь, - казав він, - щоб у тебе
Не було між людьми війни,
Щоб завжди було чисте небо
На нашій стомленій землі.
Щоб завше у садку смерека
Весняним квітом під вікном цвіла
І прилітали з вирію лелеки,
Щоб гомін хвиль послухати Дніпра!*

Ведучий:

В підвалинах української державності — і століття боротьби наших предків, і символізована насамперед в іменах Шевченка і Франка титанічна робота великих просвітителів народного духу, і сама душа українського народу. Недаром вони боролись за вільну Україну. В цьому році ми святкуємо 200 річчя з дня народження Т.Г. Шевченка.

Ми Українці від Тараса,
Мазепи й Сковороди...
Було сліз більше, ніж води.
Нас голодом не раз морили,
І в очі населяли страх.
Ой наші мовчазні могили:
Куди не глянь — по всіх світах....

Не судилося Україні вибороти незалежність у 1917 році, коли впали мури російської темниці і, здавалося, невольниця Воля усміхнеться всім народам.

Вмикається слайд – Акт злуки (документальний фільм)

Ведучий:

Сьогодні День Соборності України, свято рідного краю, свято нашої держави.

Ведуча:

Ми пишаємося, що ми – українці, а наша Вітчизна – Україна, земля, дорога та мила серцю кожного із нас.

Ведучий:

Соборність – це символ. Символ боротьби за волю. Порозуміння між людьми. І часточка надії і віри у майбутнє.

Ведуча:

Пам'ятаймо про незліченні жертви наших співвітчизників, покладені на вівтар незалежності, соборності, державності.

Ведучий:

Лунає пісня солов'їна
І вітер віє степовий.
Моя соборна Україна
Знов зустрічає день новий.
Послухай, брате-українцю,
Хоч історично склалось так,
Що територія різниться,
Та все ж –
це в нас одна земля.
Ми з вами – це одне єдине,
Ми – це родина: ти і я.
Дві сторони у України,
Та Україна в нас одна.

А ми усі сини і дочки,
Неначе в морі кораблі,
Розкидані по всіх куточках
Української землі.
А наша єдність нездоланна,
Бо в нас тече козацька кров.
За скільки літ нас не здолали,
А отже ще простоїмо.
Яка ж вдалась сьогодні днина!
Так й хочеться співать пісень!
Моя соборна Україна
Знов зустрічає новий день.

Ведуча:

Віримо, що територіальна цілісність України, скріплена кров'ю мільйонів незламних борців, навіки залишатиметься непорушною. Маємо бути свідомі того, що лише в єдності дій та соборності душ можемо досягти величної мети – побудувати економічно-багату, вільну й демократичну Україну, якою пишатимуться наші нащадки.

Ведучий:

Україно, соборна державо,
Сонцесяйна колиско моя,
Ні, не вмерла й не вмере твоя слава,
Завойована в чесних боях.

Ведуча:

Ти не загинеш, Україно!
І мова прадідна твоя,
Що кожне слово в ній – перлина,
Не вмере повік!

Ведучі:

Ми вірим в майбутнє твоє, Україно!
Говорять сьогодні дорослі й малі.
Бо ти в нас – найкраща, бо ти в нас єдина,
Немає такої, як ти, на землі.

Ведуча:

Наше свято підійшло до кінця. Сердечно бажаємо вам міцного здоров'я, щастя, добра, миру, злагоди і глибокої віри у гідне майбутнє України!

Список використаних джерел

1. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. - К., 1993.
2. Бойко О.Д. Історія України. -К,: Академія, 2001.
3. Деякі відомості з Музею історії селища та кімнати бойової слави в Немішаївському аграрному коледжі.
4. Енциклопедія українознавства. - Львів, 1993-1998, т.1-7.
5. Земляк В. Родина Сосніних. Повість. - К.: Молодь, 1984. - 140.
6. Золоті зірки Полісся. Герой Радянського Союзу/ Кривохижин Г.І.та ін. - К.: Політвидав України, 1985 .- 523 с.
7. Історія України / За ред.Ю.Зайцева. - Львів, 1996.
8. Історія України / За заг. ред. В.Смолія - К., 2000.
9. Коваль М.В. Україна: 1939-1945. Маловідомі і непрочитані сторінки історії. - К., 1995.
10. Конквест Р. Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор. -К., 1993.
11. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. - К., 1996.
12. Літопис рідного краю (Бородянщина). Під загальною редакцією Б.П.Іченця.-Київ, видавництво Харитоненка, 2002.
13. Нагаєвський І. Історія української держави ХХ ст. - К., 1994.
14. Смирнов С. Сім'я: Повість. - К.: Радянський письменник, 1970.- 230 с.
15. Соснін В.І. Пам'ять серця. Спогади. - К.: Веселка, 2001. -
16. Трофимович В.Україна в роки другої світової війни (1939-1945),-Львів, 1995.
17. Українська державність у ХХ столітті / За заг. ред. О.Дергачова. - К., 1996.

Інформаційні ресурси

1. .... <http://news-zakon.com/istorija-ukrayini/111-od-bojko-istorija-ukrayini.html>
2. www.uahistory.kiev.ua
3. uk.wikipedia.org/wiki/Історія_України
4. history.lviv.ua
5. www.youtube.com
6. litopys.org.ua/hrushrus/iur.htm